

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM
ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU
FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

„AKADEMIA FUNDRAISINGU DLA OSP”

LEKCJA 4

Prawne aspekty zbiórek publicznych i fundraisingu

opracowano w ramach Projektu

„Akademia fundraisingu dla OSP z Województwa Małopolskiego”

finansowanego ze środków Narodowego Instytutu Wolności – Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego w ramach Rządowego Programu Fundusz Inicjatyw
Obywatelskich NOWEFIO na lata 2021-2030

SKRYPT

SPIS TREŚCI

Rozdział 1. Kwalifikacja prawna działań fundraisingowych OSP oraz konsekwencje wyboru formy wsparcia	3
Rozdział 2. Zbiórki publiczne prowadzone przez OSP w ujęciu prawnym i sprawozdawczym	10
Rozdział 3. Pozyskiwanie środków poza zbiórką publiczną poprzez darowizny, świadczenia oraz sprzedaż na cele statutowe	19
Rozdział 4. Uwarunkowania prawne istotne dla OSP obejmujące loterie fantowe oraz fundraising w środowisku cyfrowym i odpowiedzialność organizatora	25
Słownik	35
Bibliografia i źródła	40
Checklista	42
Pytania do analizy (do dyskusji)	45
Ćwiczenia	47
Test sprawdzający	53

ROZDZIAŁ 1. Kwalifikacja prawna działań fundraisingowych OSP oraz konsekwencje wyboru formy wsparcia

Dlaczego kwalifikacja prawna jest punktem wyjścia w fundraisingu OSP

Działania fundraisingowe ochotniczych straży pożarnych nie stanowią jednolitej „odrębnej” czynności prawnej. W praktyce fundraising jest zbiorem różnych mechanizmów pozyskiwania środków (pieniężnych i rzeczowych), które na gruncie prawa są kwalifikowane jako określone instytucje (np. darowizna, zbiórka publiczna, sprzedaż, umowy o świadczenia promocyjne, loterie). To właśnie kwalifikacja prawna decyduje o tym, jakie wymogi formalne i informacyjne należy spełnić, jakie ryzyka i obowiązki sprawozdawcze mogą się pojawić, a także jaka odpowiedzialność obciąża organizatora.

W realiach OSP prawidłowa kwalifikacja ma szczególne znaczenie z trzech powodów. Po pierwsze, OSP działają w warunkach silnej „widoczności społecznej” w gminie i powiecie, a więc błędy formalne szybko stają się zdarzeniami reputacyjnymi. Po drugie, OSP często łączą w jednym przedsięwzięciu kilka sposobów pozyskania środków (np. wydarzenie lokalne, sprzedaż „cegiełek”, puszki, wpłaty na rachunek), co zwiększa ryzyko pomylenia reżimów prawnych. Po trzecie, OSP operują środkami przeznaczonymi na cele bezpieczeństwa publicznego, co podnosi oczekiwania transparentności i staranności zarządczej.

Należy podkreślić zasadę podstawową: o kwalifikacji nie rozstrzyga nazwa użyta w komunikacji („zbiórka”, „cegiełka”, „wsparcie”, „składka”), lecz rzeczywista treść świadczeń i sposób ich pozyskiwania. Jeżeli w zamian za wpłatę oferowane jest świadczenie wzajemne (towar, usługa, reklama, udział w losowaniu), to – co do zasady – nie mamy do czynienia z klasyczną darowizną, nawet jeśli tak jest to nazywane w przekazie.

OSP jako podmiot uprawniony do pozyskiwania wsparcia – granice i źródła legitymacji

Ochotnicze straże pożarne, działając jako organizacje społeczne, posiadają ustawowo określone podstawy finansowania i mogą pozyskiwać środki m.in. od osób fizycznych i prawnych w formie dobrowolnych składek lub darowizn, a także ze zbiórek publicznych¹. Jednocześnie każda forma wsparcia musi pozostawać w związku z celami i sposobami działania określonymi w statucie OSP, a działania muszą być prowadzone w sposób zgodny z prawem powszechnie obowiązującym².

¹ Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych (t.j. Dz.U. 2025 poz. 244), art. 32 ust. 1 pkt 4–5, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2025000024401.pdf>;

² Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2261), art. 10 ust. 1, <https://www.dziennikustaw.gov.pl/D2020000226101.pdf>;

W praktyce oznacza to, że jeszcze przed oceną „jak zbierać”, należy umieć odpowiedzieć na pytania: (1) na jaki cel środki będą przeznaczone i czy cel mieści się w działalności OSP, (2) kto jest formalnym organizatorem przedsięwzięcia (OSP jako stowarzyszenie, jednostka terenowa, komitet społeczny, podmiot współorganizujący), (3) kto jest uprawniony do składania oświadczeń woli i zawierania umów w imieniu OSP. W części organizacji te elementy są porządkowane w dokumentach wewnętrznych (uchwały, upoważnienia), co jest omówione szerzej w lekcji dotyczącej planowania działań i zarządzania procesem fundraisingowym; w tym rozdziale akcentujemy przede wszystkim konsekwencje prawne wyboru formy wsparcia, a nie organizację pracy.

Szczególnie istotne jest rozróżnienie pomiędzy działaniami OSP a inicjatywami sympatyków. W praktyce lokalnej często pojawiają się „oddolne zbiórki” prowadzone przez osoby prywatne „dla OSP”. Jeżeli organizatorem jest osoba trzecia, a OSP nie ma nad tym kontroli organizacyjnej i finansowej, to OSP może ponosić koszty reputacyjne, a zarazem mieć ograniczone możliwości zapewnienia zgodności formalnej. Ponadto w takich sytuacjach często dochodzi do niezamierzonego wprowadzenia elementów zbiórki publicznej (np. puszek w miejscach ogólnodostępnych) albo elementów losowych (np. „losowanie nagród” w zamian za wpłaty), co uruchamia dodatkowe reżimy prawne.

Podstawowe kryteria kwalifikacji – „co przesądza” o właściwej formie prawnej

W praktyce fundraisingu OSP najczęściej spotyka się cztery rozstrzygające kryteria kwalifikacji:

1. Czy wsparcie ma charakter nieodpłatny, czy występuje świadczenie wzajemne?

Jeżeli osoba przekazująca środki nie otrzymuje świadczenia w zamian (poza podziękowaniem, informacją o wykorzystaniu środków, symbolicznym potwierdzeniem udziału), podstawowym punktem odniesienia jest konstrukcja darowizny – tj. bezpłatnego świadczenia kosztem majątku darczyńcy na rzecz obdarowanego³. Jeżeli natomiast wpłata stanowi cenę za towar (np. kalendarz, koszulka), opłatę za usługę (np. szkolenie, pokaz), opłatę za wstęp lub jest powiązana z obietnicą świadczeń promocyjnych na rzecz wspierającego (np. ekspozycja logo), wówczas dominującym punktem odniesienia stają się odpowiednio: sprzedaż/świadczenie usług albo umowy o charakterze promocyjno-sponsoringowym. Skutkiem jest przeniesienie ciężaru z „przysporzenia nieodpłatnego” na relację ekwiwalentności (choćby częściowej), co może rodzić obowiązki charakterystyczne dla obrotu odpłatnego (np. reżimy konsumenckie, podatkowe, ewidencyjne). Z perspektywy kwalifikacji ryzykowne jest w szczególności stosowanie komunikatu „darowizna”, gdy de facto oferowana jest rzecz lub usługa „w zamian”.

2. Czy zbierane są ofiary w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym?

Jeżeli OSP zbiera ofiary „do puszek”, „do skarbon”, „na tacę” (w sensie: fizyczna gotówka) albo zbiera dary rzeczowe w miejscu ogólnodostępnym (ulice, place, parki,

³ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 czerwca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1061), art. 888 § 1, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2024000106101.pdf>,

przestrzenie handlowe), wówczas może zostać spełniona definicja zbiórki publicznej: zbierania ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym na określony, zgodny z prawem cel pozostający w sferze zadań publicznych⁴. Dla OSP istotne jest, że cele związane z ochroną życia, zdrowia, mienia oraz szeroko rozumianym porządkiem i bezpieczeństwem publicznym mieszczą się w sferze zadań publicznych⁵. Jednocześnie sama obecność celu „społecznie pożytecznego” nie przesądza o tym, że każda forma zbierania środków jest zbiórką publiczną – kluczowe jest kryterium miejsca publicznego i fizycznej postaci świadczenia (gotówka/natura). Wpłaty realizowane przelewem na rachunek bankowy OSP, wpłaty przez bramki płatnicze czy inne formy transferu bezgotówkowego – co do zasady – nie spełniają definicji zbiórki publicznej, choć nadal wymagają prawidłowej kwalifikacji (najczęściej jako darowizny albo jako odpłatność za świadczenie).

3. Czy mechanizm obejmuje element losowy albo „nagrodę w zamian za udział”?

Jeżeli w przedsięwzięciu pojawia się mechanizm losowania nagród (fantów) powiązany z nabyciem losu/dowodu udziału albo z inną odpłatnością, wówczas wchodzimy w obszar regulacji gier hazardowych, w tym loterii fantowych lub innych form⁶. Z punktu widzenia kwalifikacji kluczowe jest, że zbiórką publiczną nie jest zbieranie ofiar w drodze loterii pieniężnych i fantowych⁷. Oznacza to, że „losowanie nagród” nie może być traktowane jako neutralny dodatek do zbiórki – jest to odrębny reżim prawny, który wymaga osobnej oceny zgodności.

4. Kto jest adresatem i jaki jest krąg uczestników?

Ustawa o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych wskazuje sytuacje, które nie są zbiórką publiczną, m.in. zbieranie ofiar „wśród grona osób znanych osobiście przeprowadzającym zbiórkę”⁸. W praktyce OSP ten wyjątek bywa interpretowany zbyt szeroko. „Znajomi” w rozumieniu potocznym (np. społeczność w mediach społecznościowych, obserwujący profil OSP) nie są automatycznie „gronem osób znanych osobiście” w rozumieniu wyjątku ustawowego. Jeżeli komunikacja jest publiczna, a krąg wpłacających w praktyce nie jest możliwy do zidentyfikowania jako relacja osobista z organizatorem, to powoływanie się na ten wyjątek może być ryzykowne.

⁴ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 1 ust. 1–2, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;

⁵ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 września 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. 2025 poz. 1338), art. 4 ust. 1 pkt 20, <https://www.dziennikustaw.gov.pl/D2025000133801.pdf>;

⁶ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o grach hazardowych (t.j. Dz.U. 2025 poz. 595), art. 2 ust. 1 pkt 9 oraz art. 7 ust. 1–1a;

⁷ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 2 pkt 2, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;

⁸ Tamże, art. 2 pkt 3;

Najczęstsze formy wsparcia w fundraisingu OSP i ich „rdzeń prawny”

W realiach OSP, przy zachowaniu zasady niedublowania treści omawianych szczegółowo w kolejnych rozdziałach lekcji 4 (zbiórki publiczne, darowizny i sprzedaż na cele statutowe, loterie oraz fundraising w środowisku cyfrowym), w tym miejscu porządkujemy kluczowe kwalifikacje w ujęciu syntetycznym, jako fundament do dalszych części.

■ Darowizny pieniężne i rzeczowe.

Rdzeniem jest bezpłatne świadczenie kosztem majątku darczyńcy na rzecz OSP⁹. W praktyce OSP darowizny obejmują zarówno wpłaty na rachunek bankowy, jak i dary rzeczowe (sprzęt, materiały, wyposażenie). Konsekwencją prawidłowej kwalifikacji jako darowizny jest przede wszystkim obowiązek zapewnienia, aby środki były wykorzystane zgodnie z celem (jeżeli darczyńca go oznaczył) oraz aby organizacja posiadała wiarygodną dokumentację wpływu i przeznaczenia środków (co jest ważne nie tylko na potrzeby kontroli, ale także relacji z darczyńcami). W praktyce darowizny są także formą o największej elastyczności operacyjnej, o ile nie towarzyszy im świadczenie wzajemne.

■ Zbiórki publiczne.

Rdzeniem jest fizyczne zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym¹⁰. W praktyce OSP jest to najczęściej: puszkarnie, zbiórki podczas wydarzeń w przestrzeni ogólnodostępnej, zbieranie darów rzeczowych w punktach publicznych. Konsekwencją jest wejście w reżim szczególny, który wymaga zachowania określonych standardów transparentności i rozliczalności (omawianych szczegółowo w rozdziale 2).

■ Sprzedaż na cele statutowe oraz odpłatność za świadczenia.

Rdzeniem jest odpłatne przeniesienie własności rzeczy lub odpłatne świadczenie usług. W praktyce OSP może to przybrać postać sprzedaży materiałów promocyjnych, wydawnictw, usług pokazowych, opłat za wstęp na wydarzenie lub innych działań, w których wpłata jest powiązana z konkretną korzyścią po stronie wpłacającego. Konsekwencje są wielowymiarowe - poza wymogami wewnętrznej ewidencji i przeznaczenia dochodu na cele statutowe, mogą pojawić się zagadnienia prawa konsumenckiego (jeżeli nabywcą jest konsument), a także obowiązki podatkowe i ewidencyjne, zależne od skali i konstrukcji przedsięwzięcia. Szczegółowa kwalifikacja tego obszaru jest przedmiotem rozdziału 3, natomiast w tym rozdziale akcentujemy zasadę - **jeżeli istnieje cena i świadczenie w zamian – nie jest to darowizna**.

■ Umowy sponsoringowe i świadczenia promocyjne.

⁹ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 czerwca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1061), art. 888 § 1;

¹⁰ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 1 ust. 1–2;

Rdzeniem jest zobowiązanie OSP do określonego działania na rzecz wspierającego (np. ekspozycja logo, informacja promocyjna, świadczenia wizerunkowe) w zamian za środki pieniężne lub rzeczowe. W praktyce OSP często spotyka się formułę „firma wpłaca, a my umieszczamy logo na samochodzie/banerze/stronie”. To jest jakościowo inna relacja niż darowizna, ponieważ zakłada ekwiwalentność i wykonanie zobowiązania po stronie OSP. Konsekwencją prawidłowej kwalifikacji jest konieczność dbałości o precyzję postanowień (zakres, czas, miejsce ekspozycji, zasady używania znaków), a także o zgodność z zasadami gospodarowania majątkiem i środkami OSP.

■ **Loterie fantowe i mechanizmy losowe.**

Rdzeniem jest losowość oraz uczestnictwo poprzez nabycie losu lub innego dowodu udziału, przy wygranych rzeczowych (loteria fantowa)¹¹. Konsekwencje prawne są na tyle specyficzne (zezwozenie albo zgłoszenie zależnie od wartości puli wygranych, regulamin, obowiązki organizatora), że wymagają odrębnego omówienia w rozdziale 4; w tym miejscu należy jednak zapamiętać: wprowadzenie elementu losowania „automatycznie” przenosi przedsięwzięcie do reżimu właściwego dla gier hazardowych i wyłącza je z logiki zbiórki publicznej¹².

Konsekwencje wyboru formy wsparcia – obszary ryzyka i obowiązków

Wybór formy wsparcia wpływa na obowiązki OSP co najmniej w sześciu kluczowych obszarach. W tym rozdziale omawiam je na poziomie decyzyjnym (co się zmienia i dlaczego), bez wchodzenia w procedury szczegółowe przypisane do dalszych rozdziałów.

1. **Obowiązki formalne i sprawozdawcze.**

Zbiórki publiczne oraz loterie są obszarami, w których ustawodawca przewiduje szczególne obowiązki transparentności, a w konsekwencji – formalne wymogi co do organizacji przedsięwzięcia i rozliczenia¹³. W przypadku darowizn co do zasady nie występuje „administracyjny” tryb zgłoszeń, ale rośnie znaczenie poprawnego dokumentowania wpływów, źródła środków i celu ich przeznaczenia, zwłaszcza gdy darowizna jest oznaczona celowo lub ma znaczną wartość.

2. **Wymogi informacyjne wobec wspierających.**

Forma wsparcia determinuje, co OSP komunikuje jako przedmiot świadczenia i jaki jest „tytuł prawny” wpłaty. Jeżeli OSP komunikuje wpłatę jako darowiznę, to wspierający powinien rozumieć, że nie nabywa towaru ani usługi. Jeżeli natomiast OSP sprzedaje towar lub bilet, komunikacja musi jasno wskazywać warunki nabycia, zasady odbioru, ewentualne ograniczenia. W przypadku loterii konieczne jest przekazanie informacji

¹¹ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o grach hazardowych (t.j. Dz.U. 2025 poz. 595), art. 2 ust. 1 pkt 9 oraz art. 7 ust. 1–1a;

¹² Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 2 pkt 2;

¹³ Tamże;

wynikających z regulaminu gry (co do zasady zatwierdzanego w ramach reżimu hazardowego)¹⁴.

3. **Bezpieczeństwo prawne konstrukcji „mieszanych”.**

W praktyce OSP popularne są przedsięwzięcia, w których występują jednocześnie: sprzedaż (np. ciasto, gadżety), zbiórka do puszek, przyjmowanie przelewów, a czasem element losowania nagród. Z perspektywy kwalifikacji prawnej zasadą jest rozdzielenie strumieni: **każda część przedsięwzięcia powinna być opisana i rozliczona zgodnie z właściwą podstawą prawną**, a elementy nie powinny „udawać” innego mechanizmu (np. sprzedaż opisywana jako darowizna). Szczególnie wrażliwe jest łączenie zbiórki (w rozumieniu ustawy o zbiorce publicznych) z elementami losowymi – ponieważ ustawa o zbiorce wprost wyłącza loterie z definicji zbiórki publicznej¹⁵.

4. **Odpowiedzialność cywilna i organizacyjna po stronie OSP.**

Wybór formy wsparcia wpływa na to, jakie roszczenia może podnosić wspierający. W darowiznie akcent jest położony na zgodność wykorzystania środków z celem oraz na przejrzystość i rzetelność informacji. W sprzedaży lub świadczeniu usług potencjalnie pojawiają się roszczenia właściwe dla obrotu odpłatnego (np. niewykonanie świadczenia, opóźnienie, wady). W sponsoringu – roszczenia wynikające z niewykonania zobowiązań promocyjnych. Oznacza to, że im bardziej fundraising przybiera formę odpłatności, tym większe znaczenie ma precyzyjne określenie warunków oraz możliwości wykonania świadczeń przez OSP.

5. **Konsekwencje podatkowe i ewidencyjne – zależne od kwalifikacji.**

W darowiznie podstawową kategorią jest przysporzenie nieodpłatne. W odpłatności (sprzedaż/usługi/sponsoring) pojawiają się zagadnienia podatkowe i ewidencyjne zależne od charakteru świadczenia, skali i sposobu dokumentowania. Ponieważ przepisy podatkowe oraz praktyka interpretacyjna są obszarem wrażliwym na szczegóły stanu faktycznego, w tym rozdziale ograniczamy się do zasady: **kwalifikacja jako darowizna albo jako sprzedaż/usługa prowadzi do odmiennych skutków w zakresie dokumentowania i rozliczeń**, a błędne „przebranie” sprzedaży w darowiznę jest jednym z typowych źródeł ryzyka.

6. **Odpowiedzialność za zgodność celu i zgodność z zadaniami publicznymi.**

W zbiorce publicznych ustawodawca wiąże dopuszczalność mechanizmu z celem pozostającym w sferze zadań publicznych¹⁶. OSP z natury swojej misji operują w obszarze porządku i bezpieczeństwa publicznego, co wspiera możliwość

¹⁴ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o grach hazardowych (t.j. Dz.U. 2025 poz. 595), art. 2 ust. 1 pkt 9 oraz art. 7 ust. 1–1a;

¹⁵ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia zbiorce publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 2 pkt 2;

¹⁶ Tamże;

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

formułowania celów zbiórek w sposób zgodny z ustawą¹⁷. Jednocześnie cel powinien być opisany precyzyjnie i w sposób możliwy do rozliczenia (to zagadnienie jest rozwijane w rozdziale 2 w kontekście praktyki zgłoszeń i sprawozdań).

Wnioski operacyjne z perspektywy OSP

Z perspektywy zarządzania zgodnością, kluczowe jest przyjęcie w OSP jednej, konsekwentnej logiki decyzyjnej:

1. najpierw identyfikuje się **cel** i jego umocowanie w działalności OSP oraz w sferze zadań publicznych¹⁸;
2. następnie rozstrzyga się, czy wsparcie ma charakter **nieodpłatny** (darowizna), czy wiąże się ze **świadczeniem wzajemnym** (sprzedaż/usługa/sponsoring)¹⁹;
3. równolegle sprawdza się, czy sposób pozyskiwania nie spełnia przesłanek zbiórki publicznej (gotówka/natura w miejscu publicznym) albo nie wprowadza elementu losowego kwalifikującego przedsięwzięcie jako loterię²⁰;
4. dopiero na tej podstawie dobiera się właściwe procedury szczegółowe, które są przedmiotem kolejnych rozdziałów lekcji 4.

Tak uporządkowana kwalifikacja prawna jest nie tylko narzędziem „zgodności formalnej”. W praktyce buduje ona również wiarygodność OSP wobec darczyńców i partnerów - wspierający rozumieją, jaki jest charakter ich wsparcia, na jakiej podstawie OSP je przyjmuje i w jaki sposób będzie ono rozliczone. To z kolei ogranicza ryzyka sporów, nieporozumień i zarzutów nieprzejrzystości.

¹⁷ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 września 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. 2025 poz. 1338), art. 4 ust. 1 pkt 20;

¹⁸ Tamże;

¹⁹ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 czerwca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1061), art. 888 § 1;

²⁰ Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o grach hazardowych (t.j. Dz.U. 2025 poz. 595), art. 2 ust. 1 pkt 9 oraz art. 7 ust. 1–1a; Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 1 ust. 1–2;

ROZDZIAŁ 2. Zbiórki publiczne prowadzone przez OSP w ujęciu prawnym i sprawozdawczym

Miejsce zbiórek publicznych w fundraisingu OSP i znaczenie prawidłowego reżimu

W rozdziale 1 wskazano, że kwalifikacja prawna działania fundraisingowego rozstrzyga o tym, jakie wymogi formalne i sprawozdawcze obciążają organizatora. W przypadku zbiórek publicznych ustawodawca przyjął model szczególnej transparentności: zbiórka jest dopuszczalna po zgłoszeniu, a informacje o jej przebiegu i rozliczeniu są publikowane w ogólnodostępnym portalu, co umożliwia społeczną kontrolę celu, skali, kosztów i sposobu rozdysponowania ofiar²¹.

W realiach OSP zbiórka publiczna jest narzędziem często stosowanym w sytuacjach, w których organizacja chce pozyskać wsparcie w przestrzeni ogólnodostępnej, w tym podczas wydarzeń lokalnych, w rejonie obiektów publicznych lub w miejscach intensywnego ruchu mieszkańców. Jest to jednocześnie forma najbardziej wrażliwa reputacyjnie: działania zbiórkowe są widoczne, a darczyńcy są zwykle anonimowi, dlatego standardy legalności, rozliczalności oraz komunikacji celu muszą być szczególnie wysokie. Z perspektywy zarządu OSP decyzja o uruchomieniu zbiórki publicznej powinna być traktowana jako decyzja o wejściu w sformalizowany reżim prawny, którego krytycznym elementem jest terminowe i rzetelne złożenie sprawozdań²².

Dla zachowania rzetelności należy wskazać stan prawny: podstawowym aktem jest ustawa z 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych w brzmieniu tekstu jednolitego ogłoszonego w Dz.U. 2020 poz. 1672. Według publicznego skorowidza aktów prawnych RCL, ostatnia nowelizacja wskazana dla tej ustawy pochodzi z 2019 r. (Dz.U. 2019 poz. 2294), co oznacza, że zasadniczy model prawny pozostaje stabilny²³. Rządowe Centrum Legislacji, „Skorowidz przepisów prawnych 1918–2025” dla ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (informacja o tekście jednolitym Dz.U. 2020 poz. 1672 i nowelizacji Dz.U. 2019 poz. 2294).

Definicja zbiórki publicznej i jej elementy decydujące w praktyce OSP

Zbiórką publiczną jest zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym na określony, zgodny z prawem cel pozostający w sferze zadań publicznych (w rozumieniu ustawy

²¹ Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 5 ust. 1–3; <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;

²² Tamże, art. 16–20;

²³ Rządowe Centrum Legislacji, „Skorowidz przepisów prawnych 1918–2025” dla ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (informacja o tekście jednolitym Dz.U. 2020 poz. 1672 i nowelizacji Dz.U. 2019 poz. 2294),

o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) oraz na cele religijne²⁴. Ustawa doprecyzowuje, że miejscami publicznymi są miejsca ogólnodostępne, w szczególności ulice, place, parki i cmentarze²⁵. Dla OSP praktyczne znaczenie tej definicji sprowadza się do trzech komponentów, które weryfikuje się łącznie.

Po pierwsze, przedmiotem zbierania są „ofiary w gotówce lub w naturze”. Obejmuje to zarówno pieniądze wrzucane do puszek, jak i dary rzeczowe (np. sprzęt, materiały, wyposażenie) przekazywane w ramach zbiórki w miejscu publicznym. Po drugie, kluczowe jest kryterium „miejsca publicznego” rozumianego jako ogólnodostępne. Po trzecie, wymagany jest cel zgodny z prawem i mieszczący się w sferze zadań publicznych.

W praktyce OSP bardzo istotne jest rozumienie, co zbiórką publiczną nie jest. Ustawa wprost wskazuje przypadki wyłączone, w tym zbieranie ofiar w drodze loterii pieniężnych i fantowych oraz zbieranie wśród grona osób znajomych osobiście przeprowadzającym zbiórkę²⁶. W konsekwencji, jeżeli OSP wprowadza mechanizm losowania nagród powiązany z uczestnictwem, wchodzi w odrębny reżim ustawy o grach hazardowych (kwestie te są rozwijane w rozdziale 4), natomiast nie może traktować takiego przedsięwzięcia jako zwykłej zbiórki publicznej²⁷.

Dla potrzeb niniejszego rozdziału przyjmujemy, że rozstrzygnięcie kwalifikacyjne zostało dokonane (zgodnie z rozdziałem 1) i że OSP planuje lub prowadzi przedsięwzięcie spełniające przesłanki zbiórki publicznej. Odrębne formy pozyskiwania środków poza zbiórką publiczną (darowizny na rachunek bankowy, sprzedaż na cele statutowe, finansowanie społecznościowe) są omawiane w kolejnych rozdziałach lekcji 4, aby nie dublować treści.

Kto może być organizatorem zbiórki publicznej i co to oznacza dla OSP

Ustawa określa, kto jest uprawniony do prowadzenia zbiórki publicznej (organizator zbiórki). Są to: organizacje pozarządowe w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, podmioty z art. 3 ust. 3 tej ustawy oraz komitety społeczne powołane w celu przeprowadzenia zbiórki²⁸. W realiach OSP dominującym modelem jest prowadzenie zbiórki bezpośrednio przez OSP jako organizację pozarządową, natomiast w niektórych sytuacjach społeczność lokalna powołuje komitet społeczny dla celu wsparcia OSP (np. na zakup specjalistycznego wyposażenia). Oba warianty są prawnie dopuszczalne, lecz ich konsekwencje organizacyjne są odmienne.

Jeżeli organizatorem jest OSP, odpowiedzialność za zgodność zgłoszenia, prowadzenie zbiórki oraz sprawozdawczość spoczywa na OSP, a dokumenty muszą być podpisane przez osoby uprawnione do reprezentacji lub przez pełnomocnika²⁹. W praktyce oznacza to konieczność

²⁴ Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 1 ust. 1, s. 3, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;

²⁵ Tamże, art. 1 ust. 2;

²⁶ Tamże, art. 2 pkt 2–3;

²⁷ Tamże, art. 2 pkt 2;

²⁸ Tamże, art. 3 pkt 1–3;

²⁹ Tamże, art. 9 ust. 2 i ust. 4;

posiadania uporządkowanych zasad reprezentacji (np. wynikających ze statutu i wpisu w rejestrze) oraz właściwego umocowania osób podpisujących dokumenty składane w systemie elektronicznym.

Jeżeli organizatorem jest komitet społeczny, musi on spełniać warunki ustawowe, w tym zostać powołany aktem założycielskim przez co najmniej trzy osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych oraz niekarane za wskazane kategorie przestępstw³⁰. Akt założycielski zawiera elementy wymienione w ustawie, a jego wzór jest określony w rozporządzeniu wykonawczym³¹. W kontekście OSP praktyczne znaczenie ma to, że komitet społeczny jest strukturą „jednocelową” i silnie sformalizowaną, a sprawozdawczość dla komitetów jest ujęta odmiennie terminowo niż dla organizacji pozarządowych (co zostanie przedstawione w części sprawozdawczej)³².

Z perspektywy zarządczej OSP kluczowe jest, aby rola organizatora była jednoznaczna także w komunikacji publicznej. Społeczność lokalna może wspierać zbiórkę, jednak nie może dojść do sytuacji, w której zbiórka jest faktycznie organizowana przez osoby trzecie, a formalnie przypisywana OSP (lub odwrotnie), ponieważ utrudnia to rzetelne rozliczenie i może prowadzić do sporów o odpowiedzialność.

Warunek legalności zbiórki publicznej i rola portalu zbiorok publicznych

Ustawa wprowadza fundamentalną zasadę: zbiórka publiczna może zostać przeprowadzona po jej zgłoszeniu przez organizatora i po zamieszczeniu informacji o zgłoszeniu przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej na ogólnopolskim elektronicznym portalu zbiorok publicznych³³. Zgłoszenie jest co do zasady dokonywane przy użyciu formularza elektronicznego, a administratorem portalu jest minister³⁴. Dopuszczono również możliwość zgłoszenia w postaci papierowej³⁵.

W praktyce oznacza to, że OSP nie powinna rozpoczynać zbiórki w przestrzeni publicznej przed spełnieniem warunku publikacji zgłoszenia w portalu. Model prawny nie jest modelem „pozwolenia”, ale modelem „zgłoszenia” z weryfikacją formalną i możliwością odmowy zamieszczenia informacji o zgłoszeniu w określonych sytuacjach³⁶. W konsekwencji legalność zbiórki jest ściśle związana z rejestrowalnością w portalu i późniejszą sprawozdawczością widoczną publicznie.

³⁰ Tamże, art. 4 ust. 1;

³¹ Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 9 czerwca 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów dotyczących zbiorok publicznych (Dz.U. 2014 poz. 833), § 1 pkt 1; <https://dziennikustaw.gov.pl/D2014000083301.pdf>;

³² Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiorok publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 16 ust. 2 pkt 2, s. 6, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;

³³ Tamże, art. 5 ust. 1;

³⁴ Tamże, art. 5 ust. 2–3;

³⁵ Tamże, art. 6 ust. 1–3;

³⁶ Tamże, art. 10 ust. 1 oraz art. 15;

Z perspektywy OSP portal ma znaczenie nie tylko formalne, lecz również komunikacyjne. Strona MSWiA opisuje portal jako narzędzie przejrzystości, umożliwiające obywatelom weryfikację, kto prowadzi zbiórkę, w jaki sposób oraz jak została rozliczona, a organizatorom zapewniające dostęp do formularzy, instrukcji oraz przypomnień o terminach sprawozdań³⁷. W praktyce OSP powinna traktować numer zbiórki i kartę zbiórki w portalu jako podstawowe źródło informacji dla mieszkańców i partnerów lokalnych (np. gminy, sponsorów, mediów lokalnych).

Treść zgłoszenia i elementy wymagane prawem

Zgłoszenie zbiórki publicznej zawiera w szczególności elementy określone ustawowo. Są to: cel zbiórki, dane organizatora (w tym nazwa, siedziba oraz numery identyfikacyjne odpowiednie dla organizacji), dane osoby uprawnionej do reprezentowania organizatora, sposób prowadzenia zbiórki, miejsce jej prowadzenia, termin rozpoczęcia i zakończenia oraz przewidywane koszty niezbędne do organizacji i przeprowadzenia zbiórki, które będą pokryte z zebranych ofiar³⁸. Ustawa wymaga także, aby zgłoszenie elektroniczne zostało opatrzone kwalifikowanym podpisem elektronicznym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym³⁹. Jeżeli organizator działa przez pełnomocnika, do zgłoszenia dołącza się pełnomocnictwo⁴⁰.

Warto zwrócić uwagę na dwa aspekty praktyczne istotne dla OSP. Po pierwsze, „cel zbiórki” jest elementem, który może stać się podstawą odmowy zamieszczenia informacji o zgłoszeniu w portalu, jeśli wykracza poza sferę zadań publicznych lub jest niezgodny z prawem⁴¹. Oznacza to konieczność precyzyjnego i rzetelnego ujęcia celu, w sposób umożliwiający późniejsze rozliczenie rozdysponowania ofiar. Po drugie, ujęcie kosztów pokrywanych z ofiar nie ma charakteru wyłącznie technicznego. Jest to element jawny w portalu i podlega późniejszej weryfikacji w sprawozdaniach, a więc powinien odpowiadać realnemu planowi organizacyjnemu zbiórki (bez wchodzenia w kwestie planowania kampanii, które zostały omówione w lekcji 3).

Ustawa określa również terminy, w których minister zamieszcza informację o zgłoszeniu zbiórki po zweryfikowaniu poprawności wypełnienia pól obowiązkowych: co do zasady w terminie 3 dni roboczych od otrzymania zgłoszenia elektronicznego lub 7 dni roboczych od otrzymania zgłoszenia papierowego⁴². Informacja zamieszczona na portalu obejmuje m.in. numer zbiórki, dane organizatora, cel, sposób, miejsce, terminy oraz przewidywane koszty⁴³. Może ona zawierać także inne informacje zawarte w zgłoszeniu, z wyłączeniem danych

³⁷ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, „Zgłoś zbiórkę publiczną” (opis funkcji portalu, formularze, przypomnienia o terminach), aktualizacja 28.05.2025, <https://www.gov.pl/web/mswia/zglos-zbiorke-publiczna>;

³⁸ Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 9 ust. 1 pkt 1–7, s. 4, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;

³⁹ Tamże, art. 9 ust. 2;

⁴⁰ Tamże;

⁴¹ Tamże, art. 15 ust. 1 pkt 1;

⁴² Tamże, art. 10 ust. 1 pkt 1–2;

⁴³ Tamże, art. 10 ust. 2 pkt 1–7;

osobowych⁴⁴. Z punktu widzenia OSP ma to istotne znaczenie: opis zbiórki jest jednocześnie dokumentem formalnym i publicznym komunikatem, do którego wracają darczyńcy w czasie trwania zbiórki i po jej zakończeniu.

Uzupełnienia, korekty, aktualizacje i odmowa zamieszczenia zgłoszenia

Ustawa przewiduje mechanizmy „korekcyjne”, które chronią spójność portalu i umożliwiają usuwanie braków formalnych. W przypadku gdy zgłoszenie zostało wypełnione nieprawidłowo (lub – w przypadku komitetów społecznych – gdy nie dołączono aktu założycielskiego), minister wzywa organizatora do uzupełnienia braków w terminie 14 dni, z pouczeniem, że nieusunięcie braków spowoduje niezamieszczenie informacji o zgłoszeniu w portalu⁴⁵. Ten mechanizm ma praktyczne znaczenie dla OSP, ponieważ opóźnienie w uzupełnieniu braków przekłada się na opóźnienie możliwości legalnego rozpoczęcia zbiórki w miejscu publicznym.

Równolegle ustawa przewiduje możliwość aktualizacji danych zawartych w zgłoszeniu. W przypadku konieczności zmiany danych organizator informuje ministra, doręczając zaktualizowane zgłoszenie w terminie 30 dni od dnia, w którym zmiana nastąpiła⁴⁶. Szczególnie ważna jest regulacja dotycząca zmiany celu zbiórki: jest ona dopuszczalna, jeżeli cel podany w zgłoszeniu został osiągnięty albo ze względów obiektywnych nie może być dalej realizowany, pod warunkiem, że realizacja nowo zgłoszonego celu pozostaje w zakresie tych samych zadań publicznych (lub – w przypadku komitetu – także mieści się w celu powołania komitetu)⁴⁷.

W kontekście OSP jest to norma o bardzo praktycznym zastosowaniu. Przykładowo: jeżeli zbiórka była prowadzona na zakup konkretnego elementu wyposażenia, a w trakcie realizacji okaże się, że zakup jest niemożliwy (np. z powodu braku dostępności na rynku) lub cel został już zrealizowany przy niższych kosztach, zmiana celu jest prawnie możliwa, ale tylko w określonych granicach. W praktyce oznacza to konieczność zachowania ciągłości merytorycznej celu, tak aby darczyńcy nie zostali postawieni przed faktem przekierowania ofiar na cel niepowiązany z pierwotnym założeniem.

Ustawa przewiduje również sytuacje, w których minister odmawia, w drodze decyzji administracyjnej, zamieszczenia informacji o zgłoszeniu w portalu. Może to nastąpić m.in. gdy wskazany cel jest niezgodny z prawem lub wykracza poza sferę zadań publicznych, albo gdy – do dnia wpływu zgłoszenia – sprawozdanie z poprzedniej zbiórki nie zostało zamieszczone na portalu pomimo upływu terminów sprawozdawczych⁴⁸. Ta druga przesłanka ma w praktyce znaczenie dyscyplinujące: organizator, który nie rozliczył poprzedniej zbiórki w sposób

⁴⁴ Tamże, art. 10 ust. 3;

⁴⁵ Tamże, art. 14 ust. 1;

⁴⁶ Tamże;

⁴⁷ Tamże, art. 12 ust. 2;

⁴⁸ Tamże, art. 15 ust. 1;

skutkujący publikacją sprawozdania, może napotkać formalną barierę w uruchomieniu kolejnej zbiórki publicznej.

W sprawach nieuregulowanych w rozdziale dotyczącym zasad prowadzenia zbiorów publicznych stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, co oznacza, że decyzje (np. odmowne) funkcjonują w typowym reżimie postępowania administracyjnego⁴⁹. Z punktu widzenia OSP wniosek jest następujący: prowadzenie zbiorów publicznych nie jest wyłącznie „działaniem społecznym”, lecz czynnością sformalizowaną wobec administracji publicznej, z typowymi mechanizmami weryfikacji i rozstrzygnięć.

Prowadzenie zbiórki publicznej w terenie i obowiązki identyfikacyjne

Ustawa nakłada na organizatora konkretne obowiązki związane z przeprowadzaniem zbiórki przez osoby zbierające ofiary. Organizator zapewnia osobom przeprowadzającym zbiórkę identyfikatory zawierające imię i nazwisko osoby przeprowadzającej zbiórkę oraz informacje o nazwie, celu zbiórki, organizatorze i numerze zbiórki⁵⁰. Jest to wymóg minimalny, który pełni dwie funkcje: umożliwia darczyńcy weryfikację legalności zbiórki i buduje podstawową przejrzystość działań w przestrzeni publicznej.

W praktyce OSP identyfikator powinien być powiązany z informacją publikowaną w portalu i w sposób jednoznaczny odsyłać do numeru zbiórki, aby darczyńca mógł natychmiast sprawdzić zbiórkę w rejestrze. Należy przy tym pamiętać, że identyfikator zawiera dane osobowe osoby zbierającej (imię i nazwisko), jednak zagadnienia związane z ochroną danych osobowych są przedmiotem odrębnej lekcji i w niniejszym rozdziale nie są rozwijane poza koniecznym wskazaniem wymogu ustawowego.

Ponieważ ustawa koncentruje się na formalnych elementach zbiórki i jawności portalu, wiele standardów organizacyjnych pozostawia praktyce organizatorów. W realiach OSP oznacza to potrzebę przyjęcia takich rozwiązań organizacyjnych, które z jednej strony zapewniają bezpieczeństwo środków i wiarygodność ewidencji, z drugiej zaś są wykonalne w strukturze opartej na pracy społecznej. Najbardziej krytyczne obszary ryzyka to: rozproszone prowadzenie zbiórki przez wiele osób, obrót gotówkowy w terenie oraz konieczność późniejszego rzetelnego wykazania wartości i rodzaju zebranych ofiar oraz kosztów pokrywanych z ofiar. Zbiórka publiczna jest bowiem rozliczana nie tylko „w księgowości”, ale w ramach sprawozdania publikowanego publicznie.

Sprawozdawczość jako obowiązek centralny i element jawności publicznej

Ustawa nakłada na organizatora obowiązek sporządzenia i doręczenia ministrowi – w celu zamieszczenia na portalu – dwóch kategorii sprawozdań: (1) sprawozdania z przeprowadzonej zbiórki publicznej z podaniem wartości i rodzaju zebranych ofiar, oraz (2) sprawozdania ze sposobu rozdysponowania zebranych ofiar⁵¹. Pierwsze sprawozdanie należy przekazać w ciągu

⁴⁹ Tamże, art. 22;

⁵⁰ Tamże, art. 8;

⁵¹ Tamże, art. 16;

30 dni od zakończenia zbiórki⁵². Drugie sprawozdanie – w przypadku organizacji (a więc typowo OSP jako organizatora) – przesyła się w terminie 3 miesięcy od zakończenia roku obrotowego; jeżeli ofiary nie zostały do tego czasu rozdysponowane, obowiązek odnawia się w terminie 3 miesięcy od zakończenia każdego kolejnego roku obrotowego aż do momentu rozdysponowania ofiar⁵³.

W praktyce OSP regulacja ta oznacza, że sprawozdawczość jest „dwufazowa”: najpierw rozlicza się wynik zbiórki (ile i jakiego rodzaju ofiar zebrano), a następnie rozlicza się wykorzystanie ofiar w powiązaniu z rokiem obrotowym. Ten model ma szczególne znaczenie w sytuacjach częstych w OSP, gdy zbiórka służy finansowaniu celu inwestycyjnego lub zakupowego realizowanego z przesunięciem czasowym (np. zakup sprzętu w kolejnym roku), albo gdy rozdysponowanie ofiar następuje etapami.

Ustawa przewiduje odrębne terminy dla komitetów społecznych: sprawozdanie z rozdysponowania ofiar składa się w terminie 30 dni od zakończenia 12-miesięcznego okresu od zakończenia zbiórki, a jeżeli ofiary nie zostały rozdysponowane – analogicznie po każdym kolejnym 12-miesięcznym okresie⁵⁴. Dla OSP istotne jest zatem, aby już na etapie decyzji o organizatorze rozumieć konsekwencje terminowe i organizacyjne.

W przypadku zbiórek trwających dłużej niż rok ustawa wprowadza sprawozdawczość okresową: sprawozdanie z przeprowadzenia zbiórki (wartość i rodzaj zebranych dotychczas ofiar) składa się po każdym 6-miesięcznym okresie prowadzenia zbiórki, a sprawozdanie z rozdysponowania ofiar – po każdym 12-miesięcznym okresie, aż do momentu rozdysponowania⁵⁵. Ten mechanizm ma znaczenie zwłaszcza dla zbiórek prowadzonych jako cykliczne działania długookresowe (np. stałe zbieranie na utrzymanie i doposażanie jednostki), w których brak „punktu końcowego” wymaga szczególnej dyscypliny sprawozdawczej.

Sprawozdania są zamieszczane na portalu w postaci dokumentu elektronicznego z wykorzystaniem formularza udostępnionego przez ministra, przy czym dopuszczono także postać papierową⁵⁶. Sprawozdania elektroniczne wymagają podpisu kwalifikowanego, zaufanego albo osobistego, a papierowe – podpisu własnoręcznego osoby uprawnionej do reprezentacji⁵⁷. Dla OSP oznacza to konieczność zapewnienia ciągłości kompetencji i umocowania osób podpisujących, zwłaszcza gdy zbiórka i jej rozliczenie obejmują okresy, w których mogły nastąpić zmiany w zarządzie lub w reprezentacji.

Ustawa przewiduje mechanizm uzupełniania braków sprawozdania: jeśli sprawozdanie zawiera braki, minister wzywa do ich uzupełnienia w terminie 14 dni, a nieusunięcie braków powoduje niezamieszczenie sprawozdania na portalu⁵⁸. Z perspektywy OSP jest to kluczowe:

⁵² Tamże;

⁵³ Tamże;

⁵⁴ Tamże, art. 16 ust. 2 pkt 2;

⁵⁵ Tamże, art. 17 pkt 1–2;

⁵⁶ Tamże, art. 18 ust. 1–2;

⁵⁷ Tamże, art. 18 ust. 3–5;

⁵⁸ Tamże, art. 20;

niezamieszczenie sprawozdania nie jest wyłącznie kwestią formalną, lecz elementem jawności publicznej, a ponadto może wpływać na możliwość uruchomienia kolejnej zbiórki publicznej (przesłanka odmowy zamieszczenia nowego zgłoszenia)⁵⁹.

Jawność informacji i czas dostępności danych w portalu

Jawność jest cechą konstytutywną systemu zbiorok publicznych. Informacja o zgłoszeniu zbiórki wraz ze sprawozdaniami z art. 16 jest dostępna na portalu przez okres 10 lat, liczony od dnia upływu terminu przesłania ostatniego sprawozdania⁶⁰. W praktyce oznacza to, że rozliczenie zbiórki „pozostaje” w przestrzeni publicznej przez długi okres, co wzmacnia potrzebę rzetelnego, spójnego i zrozumiałego opisu celu oraz rozliczenia.

Z punktu widzenia OSP jawność ta może być traktowana jako przewaga wiarygodnościowa: prawidłowo zgłoszona i rozliczona zbiórka staje się materialnym dowodem transparentności, do którego można odsyłać partnerów, darczyńców i instytucje publiczne. Materiały MSWiA wskazują również, że portal wspiera organizatorów przez prezentowanie informacji o wymaganych terminach sprawozdań i wysyłanie przypomnień, co w praktyce ułatwia utrzymanie dyscypliny sprawozdawczej w organizacjach opartych na pracy społecznej⁶¹.

Wzory dokumentów sprawozdawczych i znaczenie spójności danych

Ustawa przewiduje, że minister określa w drodze rozporządzenia wzory aktu założycielskiego (dla komitetów), wzór zgłoszenia zbiórki oraz wzory sprawozdań⁶². Funkcję tę realizuje rozporządzenie z 9 czerwca 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów dotyczących zbiorok publicznych, które wskazuje, że obejmuje ono wzór zgłoszenia oraz oba typy sprawozdań⁶³. W praktyce OSP oznacza to, że opis i pola formularzy sprawozdawczych determinują zakres informacji, który będzie podlegał publicznej prezentacji.

Z perspektywy rzetelności należy podkreślić, że sprawozdawczość nie jest wyłącznie „wpisaniem liczb”. Sprawozdanie z przeprowadzonej zbiórki obejmuje wartość i rodzaj ofiar, a więc również dary rzeczowe. Sprawozdanie z rozdysponowania ofiar dotyczy sposobu wykorzystania środków i darów, a także relacji pomiędzy celem wskazanym w zgłoszeniu a rzeczywistymi wydatkami. Ustawa wymaga również wskazania przewidywanych kosztów pokrywanych z ofiar na etapie zgłoszenia, a następnie w praktyce portalu i sprawozdawczości

⁵⁹ Tamże, art. 15 ust. 1 pkt 1–2;

⁶⁰ Tamże, art. 19;

⁶¹ Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, „Zgłoś zbiórke publiczną” (opis funkcji portalu, formularze, przypomnienia o terminach), aktualizacja 28.05.2025, <https://www.gov.pl/web/mswia/zglos-zbiorke-publiczna>;

⁶² Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiorok publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 21 pkt 1–3;

⁶³ Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 9 czerwca 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów dotyczących zbiorok publicznych (Dz.U. 2014 poz. 833), § 1 pkt 1–4, <https://dziennikustaw.gov.pl/D2014000083301.pdf>;

następuje „zderzenie” deklaracji z informacją o poniesionych kosztach⁶⁴. W realiach OSP ma to znaczenie szczególne, ponieważ część kosztów organizacyjnych zbiórki bywa pokrywana w naturze (np. druk materiałów przez partnera) lub pracą społeczną, a część może być pokrywana z zebranych ofiar. Każdorazowo należy zachować spójność opisu i liczb, aby publiczny obraz zbiórki był zrozumiały i nie rodził wątpliwości co do proporcji „kosztów do celu”.

Na zakończenie należy zaakcentować, że prawidłowo prowadzona zbiórka publiczna jest w istocie procesem: od zgłoszenia i publikacji w portalu, przez prowadzenie zbiórki w terenie z zapewnieniem identyfikacji osób zbierających, aż po terminowe złożenie sprawozdań i utrzymanie jawności rozliczenia. Ustawowy model nie zastępuje wewnętrznych standardów organizacyjnych OSP, lecz stawia minimalne wymagania formalne i jawnościowe, których niespełnienie ma konsekwencje zarówno prawne, jak i reputacyjne.

⁶⁴ Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), art. 9 ust. 1 pkt 1–7; Tamże, art. 10 ust. 2 pkt 1–7;

ROZDZIAŁ 3. Pozyskiwanie środków poza zbiórką publiczną poprzez darowizny, świadczenia oraz sprzedaż na cele statutowe – aspekty prawne

W praktyce OSP znaczna część pozyskiwania środków odbywa się poza zbiórkami publicznymi – poprzez darowizny pieniężne i rzeczowe, nieodpłatne wsparcie usługowe, a także sprzedaż prowadzoną w celu finansowania działalności statutowej. Każda z tych form może być legalna i efektywna, pod warunkiem prawidłowego zakwalifikowania (w sensie cywilnoprawnym i organizacyjnym) oraz właściwego udokumentowania. Od kwalifikacji zależą bowiem: zakres obowiązków informacyjnych wobec darczyńcy lub nabywcy, sposób dokumentowania i ewidencji, ryzyka podatkowe, a także ryzyka reputacyjne (np. zarzut „ukrytej sprzedaży” pod pozorem darowizny albo odwrotnie – pobierania datków w sytuacji, która w istocie odpowiada zbiórce publicznej, co zostało omówione w rozdziale o zbiórkach publicznych).

OSP, jako stowarzyszenia, działają w obrocie prawnym jako odrębne podmioty, co oznacza, że mogą nabywać prawa i zaciągać zobowiązania oraz być stroną umów (w tym umów darowizny, sprzedaży czy umów dotyczących świadczenia usług)⁶⁵. W praktyce prawidłowa kwalifikacja wpływów w OSP powinna opierać się na trzech pytaniach porządkujących:

Po pierwsze: czy po stronie OSP występuje obowiązek świadczenia wzajemnego względem przekazującego środki lub rzeczy (np. reklama, dostarczenie konkretnego towaru, realizacja odpłatnej usługi)? Jeżeli tak, nie jest to klasyczna darowizna, lecz co do zasady relacja odpłatna (sprzedaż albo usługa). Po drugie: czy środki są pozyskiwane w przestrzeni publicznej w formie „datków” (w szczególności gotówki), co może uruchamiać przepisy o zbiórkach publicznych – zagadnienie to zostało wyczerpująco omówione w części poświęconej zbiórkom publicznym. Po trzecie: czy dana aktywność ma charakter incydentalny i pomocniczy względem misji OSP, czy też przyjmuje postać stałej, zorganizowanej działalności zarobkowej prowadzonej w sposób ciągły – co może zbliżyć ją do działalności gospodarczej w rozumieniu prawa⁶⁶.

W dalszej części rozdziału przedstawiono zasady kwalifikacji i prowadzenia trzech głównych form pozyskiwania środków poza zbiórką publiczną: darowizn, świadczeń (nieodpłatnych i odpłatnych) oraz sprzedaży na cele statutowe.

⁶⁵ Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 244 i 900), art. 1 ust. 1;

⁶⁶ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1480), art. 3, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000646/T/D20180646L.pdf>;

Darowizny jako podstawowa forma wsparcia OSP poza zbiórką publiczną

Darowizna w rozumieniu prawa cywilnego polega na tym, że darczyńca zobowiązuje się do bezpłatnego świadczenia na rzecz obdarowanego kosztem własnego majątku⁶⁷. Kluczowym elementem jest brak świadczenia wzajemnego po stronie OSP. Oznacza to, że OSP może (i powinna) dziękować, informować o wykorzystaniu darowizny, uhonorować darczyńcę w sposób adekwatny do zwyczajów (np. podziękowanie podczas zebrania, wpis w mediach społecznościowych, tablica darczyńców), ale nie powinna łączyć darowizny z obietnicą konkretnego, ekwiwalentnego świadczenia (np. „w zamian za darowiznę zapewniamy reklamę w określonym formacie i zasięgu”, „w zamian wykonamy usługę zabezpieczenia imprezy”). Takie elementy przesuwają relację w stronę umowy odpłatnej, która wymaga odmiennego udokumentowania i rodzi odmiennie skutki organizacyjne oraz podatkowe.

W praktyce OSP najczęściej spotyka się następujące sytuacje:

- darowizna pieniężna przekazana przelewem na rachunek OSP (najbezpieczniejsza z perspektywy dowodowej);
- darowizna rzeczowa (np. sprzęt, umundurowanie, materiały budowlane, elementy wyposażenia remizy);
- darowizna celowa, w której darczyńca wskazuje cel (np. „na zakup defibrylatora”), przy czym celowość nie oznacza automatycznie „odpłatności” – jest to nadal darowizna, o ile nie występuje świadczenie wzajemne;
- darowizna powiązana z tzw. poleceniem, czyli zobowiązaniem OSP do określonego działania (np. „zorganizuj szkolenie dla MDP”) – wciąż może to być darowizna, ale wymaga szczególnej ostrożności, aby polecenie nie przyjęło postaci świadczenia o charakterze ekwiwalentnym wobec darczyńcy⁶⁸.

Z perspektywy praktyki OSP istotne jest rozróżnienie między „obietnicą darowizny” a darowizną wykonaną. Co do zasady, oświadczenie darczyńcy powinno być złożone w formie aktu notarialnego, natomiast darowizna wykonana (np. dokonany przelew, przekazanie rzeczy) pozostaje ważna także wtedy, gdy forma szczególna nie została zachowana⁶⁹. W praktyce OSP oznacza to, że w przypadku typowych darowizn pieniężnych przekazywanych przelewem nie ma potrzeby wymagania aktu notarialnego, natomiast z perspektywy zarządczej i dowodowej warto zadbać o klarowną podstawę dokumentacyjną: tytuł przelewu, potwierdzenie darowizny oraz – przy większych darowiznach – umowę darowizny w zwykłej formie pisemnej (dla przejrzystości i minimalizacji ryzyk spornych).

W przypadku darowizn rzeczowych praktycznym standardem jest pisemne potwierdzenie przekazania i przyjęcia darowizny, obejmujące co najmniej: oznaczenie stron (darczyńca i OSP), opis rzeczy (w tym stan), datę przekazania, wartość (ustaloną w sposób racjonalny

⁶⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1166), art. 888–890, <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf>;

⁶⁸ Tamże;

⁶⁹ Tamże;

i możliwy do obrony), oraz podpisy. Wartość darowizny rzeczowej jest istotna nie tylko dla ewidencji w OSP, ale często także dla darczyńcy (np. w kontekście rozliczeń wewnętrznych firmy albo potencjalnych ulg podatkowych, jeśli ma to zastosowanie).

Z perspektywy poprawności działania OSP dokumentowanie darowizn pełni cztery funkcje: potwierdza legalne pochodzenie środków, ułatwia ewidencję i rozliczalność, zabezpiecza zarząd w razie kontroli oraz wspiera transparentność wobec społeczności lokalnej. W odniesieniu do darowizn pieniężnych podstawowym dowodem jest dowód wpłaty na rachunek płatniczy OSP (np. potwierdzenie przelewu). W odniesieniu do darowizn rzeczowych – dokument zawierający dane darczyńcy, wartość darowizny oraz oświadczenie OSP o jej przyjęciu⁷⁰.

Wątek ulg podatkowych po stronie darczyńcy bywa w praktyce OSP częstym pytaniem („czy darowiznę można odliczyć?”). Odpowiedź zależy od tego, kto jest darczyńcą (osoba fizyczna czy podmiot prowadzący działalność), jaki jest cel darowizny oraz czy spełnione są szczegółowe warunki wynikające z przepisów podatkowych i interpretacji organów skarbowych. Z punktu widzenia OSP bezpiecznym standardem jest: nie deklarować darczyńcy prawa do ulgi „z góry”, natomiast zapewnić mu rzetelną dokumentację darowizny oraz – jeśli OSP spełnia warunki wynikające z przepisów – wskazać, że to darczyńca ocenia możliwość skorzystania z odliczenia na podstawie przepisów i aktualnych wyjaśnień administracji skarbowej⁷¹.

Świadczenia nieodpłatne i odpłatne w działalności OSP

Pojęcie „świadczeń” w praktyce OSP obejmuje dwa odrębne zjawiska: po pierwsze wsparcie nieodpłatne (np. nieodpłatne udostępnienie rzeczy, wykonanie usługi bez wynagrodzenia), po drugie odpłatne świadczenia realizowane przez OSP na rzecz innych podmiotów (np. odpłatne zabezpieczenie wydarzenia, odpłatne udostępnienie zasobów, odpłatna działalność szkoleniowa). Każda z tych sytuacji wymaga innej kwalifikacji i innego sposobu zabezpieczenia dokumentacyjnego.

- **Nieodpłatne udostępnienie rzeczy i wsparcie usługowe.**

Częstą formą pomocy dla OSP jest nie przeniesienie własności rzeczy (darowizna), lecz czasowe udostępnienie jej do używania, np. użyczenie agregatu, przyczepy, namiotu, sprzętu nagłośnieniowego, a w niektórych przypadkach także lokalu lub części nieruchomości. Taka konstrukcja mieści się w umowie użyczenia, w której użyczający zobowiązuje się zezwolić biorącemu na bezpłatne używanie rzeczy⁷².

⁷⁰ Ministerstwo Finansów, „Odliczenie darowizn od dochodu/przychodu – jak udokumentować darowiznę”, [podatki.gov.pl](https://www.podatki.gov.pl/materiał-informacyjny) (materiał informacyjny), <https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/ulgi-w-pit/odliczenie-darowizn/jak-udokumentowac-darowizne/>;

⁷¹ Tamże;

⁷² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1166), tytuł XVIII „Użyczenie”, art. 710

Z perspektywy OSP różnica między darowizną a użyczeniem jest praktycznie doniosła: darowizna przenosi własność na OSP, natomiast użyczenie pozostawia własność po stronie udostępniającego, a OSP zyskuje jedynie prawo czasowego używania. W dokumentacji wewnętrznej i ewidencji majątku należy więc konsekwentnie rozróżniać, czy dany składnik został nabyty (w tym: otrzymany jako darowizna), czy został jedynie powierzony do czasowego używania. W przypadku użyczenia istotne jest także uregulowanie odpowiedzialności za uszkodzenia i sposób zwrotu rzeczy – im większa wartość przedmiotu, tym bardziej zasadne jest postępowanie się umową pisemną, nawet jeśli przepisy nie wymagają jej wprost.

Nieodpłatne wsparcie usługowe (np. prace remontowe w remizie wykonane przez lokalną firmę bez wynagrodzenia, serwis sprzętu, opracowanie dokumentacji technicznej) może być kwalifikowane jako nieodpłatne świadczenie na rzecz OSP. Z perspektywy zarządczej i dowodowej w praktyce rekomendowane jest pisemne potwierdzenie zakresu świadczenia, daty wykonania oraz – jeżeli OSP prowadzi ewidencję pozwalającą na wycenę wkładu rzeczowego i usługowego – również wartości ustalonej na racjonalnej podstawie (np. cena rynkowa lub kosztorys). Takie podejście wzmacnia wiarygodność OSP w relacjach z interesariuszami, a jednocześnie ogranicza ryzyko sporów co do zakresu i jakości wykonanych prac.

■ **Odpłatne świadczenia OSP i granice między działalnością statutową odpłatną a działalnością gospodarczą.**

OSP mogą uzyskiwać przychody również z odpłatnych świadczeń. W praktyce dotyczy to m.in. odpłatnego udostępniania zasobów (np. sali, infrastruktury), odpłatnych pokazów lub szkoleń, a także odpłatnego zabezpieczenia wydarzeń, o ile mieści się to w przedmiocie działalności i realnie nie narusza gotowości operacyjnej jednostki. Niezależnie od tego, czy OSP posiada status organizacji pożytku publicznego, jako organizacja pozarządowa może prowadzić działalność pożytku publicznego w formie nieodpłatnej albo odpłatnej⁷³.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie wskazuje jednocześnie, że działalność odpłatna pożytku publicznego może zostać uznana za działalność gospodarczą w rozumieniu przepisów prawa, jeżeli spełnione są określone przesłanki, w szczególności gdy wynagrodzenie przewyższa koszty danej działalności albo gdy przekroczone zostaną określone progi dotyczące wynagrodzeń osób fizycznych zatrudnianych do wykonywania tej działalności⁷⁴. Definicja działalności gospodarczej w prawie obejmuje zorganizowaną działalność zarobkową wykonywaną we własnym imieniu i w sposób ciągły⁷⁵.

⁷³ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 497, 621, 622, 769, 820, 1203 i 1235), art. 6–10;

⁷⁴ Tamże;

⁷⁵ Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1480), art. 3;

Z perspektywy OSP oznacza to konieczność zachowania szczególnej ostrożności przy projektowaniu odpłatnych świadczeń: incydentalna sprzedaż lub odpłatność powiązana z kosztami (bez „zarobkowego” charakteru) w wielu przypadkach będzie możliwa w formule działalności statutowej odpłatnej, natomiast powtarzalne świadczenie usług za wynagrodzeniem, nastawione na osiągnięcie nadwyżki, przyjmie cechy działalności gospodarczej i wymagać będzie dostosowania organizacyjnego, rejestrowego i ewidencyjnego, w tym rozdzielenia rachunkowego form działalności⁷⁶.

W praktyce najczęstsze błędy OSP w tym obszarze to: „mieszanie” odpłatnej działalności statutowej z działalnością zarobkową w odniesieniu do tego samego przedmiotu, brak rozdzielenia ewidencyjnego przychodów i kosztów oraz nieprecyzyjne opisy świadczeń w umowach lub zamówieniach. Konsekwencje tych błędów ujawniają się zazwyczaj dopiero na etapie kontroli (np. podatkowej, wewnętrznej w gminie, albo w ramach badania sprawozdań), kiedy niejednoznaczność dokumentacji utrudnia obronę przyjętej kwalifikacji.

Sprzedaż na cele statutowe jako forma finansowania działalności OSP

- **Sprzedaż w sensie cywilnoprawnym i praktyczne konsekwencje dla OSP.**

Umowa sprzedaży polega na tym, że sprzedawca zobowiązuje się przenieść własność rzeczy i wydać ją kupującemu, a kupujący zobowiązuje się rzecz odebrać i zapłacić cenę⁷⁷. W praktyce OSP sprzedaż na cele statutowe przyjmuje m.in. postać: sprzedaży kalendarzy, gadżetów, pamiątek, sprzedaży posiłków podczas wydarzeń, sprzedaży biletów-cegiełek w formule „zakupu” (o ile konstrukcja nie jest zbiórką publiczną – co wymaga zgodności z zasadami omówionymi w rozdziale o zbiórkach publicznych), a także sprzedaży przedmiotów otrzymanych jako darowizna.

Dla kwalifikacji prawnej kluczowe są dwa elementy: ustalenie ceny oraz przeniesienie własności towaru (albo odpłatne zbycie prawa). W momencie, gdy OSP oferuje towar lub usługę za z góry określoną cenę, co do zasady wchodzi w relację sprzedażową lub usługową, a nie w relację darowizny. Konsekwencją jest konieczność takiego ukształtowania dokumentacji i komunikacji, aby odbiorca wiedział, czy dokonuje zakupu, czy udziela wsparcia w formie darowizny. Nieczytelne formuły „płać ile chcesz za produkt” albo „dobrowolna opłata, ale produkt wydamy każdemu” mogą tworzyć ryzyko sporu co do charakteru prawnej wpłaty.

- **Odpowiedzialność wobec nabywcy i standardy jakości.**

Sprzedaż rodzi po stronie sprzedawcy odpowiedzialność z tytułu rękojmi za wady rzeczy sprzedanej⁷⁸. W praktyce OSP oznacza to, że przy sprzedaży towarów

⁷⁶ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 497, 621, 622, 769, 820, 1203 i 1235), art. 6–10;

⁷⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1166), tytuł XI „Sprzedaż”, art. 535;

⁷⁸ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1166), dział II „Rękojmia za wady”, art. 556 i nast.;

(np. gadżetów, wydawnictw, sprzętu używanego) należy liczyć się z możliwością reklamacji, a także koniecznością zachowania minimalnych standardów rzetelności informacyjnej (np. informowania o stanie rzeczy używanej). Jest to szczególnie istotne w przypadku sprzedaży kierowanej do osób fizycznych, gdzie oczekiwania co do ochrony nabywcy są wysokie, a ryzyko reputacyjne w razie sporu – realne.

W praktyce bezpieczne jest przyjęcie zasady, że OSP – nawet jeżeli sprzedaż ma charakter wspierający działalność statutową – komunikuje warunki sprzedaży w sposób jasny: co jest przedmiotem sprzedaży, jaka jest cena, jaki jest sposób odbioru, jaki jest kontakt w sprawach reklamacji. Takie podejście nie tylko porządkuje relację prawną, ale również wzmacnia zaufanie do OSP jako podmiotu działającego transparentnie.

Sprzedaż przedmiotów darowizny i jej miejsce w działalności OSP

W praktyce OSP częstą formą pozyskiwania środków jest sprzedaż przedmiotów przekazanych przez darczyńców (np. licytacje na festynach, kiermasze, aukcje internetowe). Ustawa o działalności pożytku publicznego wprost wskazuje sprzedaż przedmiotów darowizny jako jedną z postaci działalności odpłatnej pożytku publicznego⁷⁹. Ma to istotne znaczenie praktyczne: ułatwia obronę tezy, że sprzedaż darowanych przedmiotów może służyć działalności pożytku publicznego, o ile jest prowadzona w sposób zgodny z zasadami rozdzielności rachunkowej i bez naruszania warunków, które przesuwają aktywność w stronę działalności gospodarczej.

W tym kontekście szczególnie ważne są dwa elementy: po pierwsze, aby darowizna rzeczy była prawidłowo przyjęta i udokumentowana (tak, by OSP mogła wykazać tytuł prawny do rzeczy), po drugie, aby sprzedaż tych rzeczy była prowadzona w sposób uporządkowany, z czytelną identyfikacją wpływów i przeznaczenia środków. W przeciwnym razie powstaje ryzyko, że działalność zostanie oceniona jako nieprzejrzysta, co w praktyce może negatywnie oddziaływać na relacje z darczyńcami, gminą i społecznością lokalną.

⁷⁹ Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 497, 621, 622, 769, 820, 1203 i 1235), art. 6–10;

ROZDZIAŁ 4. Uwarunkowania prawne istotne dla OSP obejmujące loterie fantowe oraz fundraising w środowisku cyfrowym i odpowiedzialność organizatora

Niniejszy rozdział koncentruje się na dwóch obszarach, które w praktyce OSP regularnie generują ryzyka prawne, finansowe i reputacyjne: (1) działaniach fundraisingowych o charakterze losowym (w szczególności loteriach fantowych i grze bingo fantowe) oraz (2) fundraisingu prowadzonym z wykorzystaniem narzędzi cyfrowych (strony internetowe, media społecznościowe, płatności elektroniczne, platformy). W obu przypadkach kluczowe znaczenie ma prawidłowa kwalifikacja prawna przedsięwzięcia, ponieważ determinuje ona tryb postępowania (zgłoszenie, zezwolenie), zakres obowiązków informacyjnych i dokumentacyjnych, a także odpowiedzialność organizatora – w tym potencjalną odpowiedzialność osób zarządzających⁸⁰.

W poprzednich rozdziałach omówiono podstawowe formy fundraisingu oraz planowanie działań (lekcje 1–3) i – odrębnie – mechanizmy crowdfundingu (lekcja 2). W tym miejscu nie są powtarzane treści dotyczące doboru kanałów, konstrukcji kampanii czy komunikacji. Punktem ciężkości są wymagania prawne i standardy postępowania, które OSP powinna rozumieć przed uruchomieniem działań obejmujących element losowy albo środowisko cyfrowe.

Loteria fantowa i gra bingo fantowe w praktyce OSP – kiedy fundraising staje się grą losową

W realiach OSP szczególnie często występują działania o charakterze „zabawowym” lub „wydarzeniowym” (festyny, pikniki, jubileusze, dni otwarte remizy), w ramach których pojawiają się „cegiełki”, „losy”, „kupony”, „zdrapki” lub „kartony bingo”, a następnie losowanie nagród rzeczowych. Z perspektywy prawnej nie decyduje nazwa używana w komunikacji, lecz cechy przedsięwzięcia. Jeżeli spełnione są przesłanki gry losowej, zastosowanie znajdują przepisy ustawy o grach hazardowych⁸¹.

Ustawa kwalifikuje loterie fantowe i bingo fantowe jako gry losowe (gry hazardowe). Loteria fantowa polega na tym, że uczestnictwo następuje przez nabycie losu lub innego dowodu udziału, a organizator oferuje wyłącznie wygrane rzeczowe. Podobnie gra bingo fantowe

⁸⁰ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (tekst jednolity), Dz.U. 2025 poz. 595, art. 5 ust. 1b – Internet i monopol, art. 7 ust. 1–1b – zezwolenie/zgłoszenie i progii, art. 15d – obowiązki przy urządzaniu gier przez Internet, art. 70 – kwota bazowa, art. 89 – kary pieniężne i odpowiedzialność, <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2025/595/text/T/D20250595L.pdf>;

⁸¹ Tamże;

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

opiera się na nabyciu przypadkowych zestawów liczb (kartonów), a nagrody mają wyłącznie charakter rzeczowy⁸².

W praktyce OSP oznacza to, że w szczególności za loterię fantową należy co do zasady uznać sytuacje, w których łącznie występują następujące elementy:

- **odpłatne przystąpienie** do przedsięwzięcia (nabycie losu/kuponu/„cegiełki” pełniącej funkcję dowodu udziału),
- **element losowości** rozstrzygający o uzyskaniu nagrody (losowanie, „zdrapka”, numerowane kupony z losowym wyborem),
- **nagrody rzeczowe** (fanty), a nie pieniądze,
- **rola organizatora** w przygotowaniu zasad, puli nagród i rozstrzygnięciu⁸³.

Jednocześnie nie każde działanie z nagrodami będzie loterią fantową. Dla kwalifikacji prawnej kluczowe jest, czy wynik zależy od przypadku (losowości), a uczestnictwo wiąże się z nabyciem dowodu udziału. Przykładowo:

- **licytacja fantów** (aukcja) co do zasady nie jest loterią – o „wygranej” decyduje najwyższa zaoferowana kwota, a nie losowanie (brak elementu przypadku);
- **sprzedaż towarów** (np. kalendarzy OSP, gadżetów) co do zasady nie jest loterią, o ile nabywca otrzymuje określony towar i nie uczestniczy w losowaniu nagród;
- **konkurs z nagrodami** może pozostawać poza loterią fantową, jeżeli o zwycięstwie decydują mierzalne kryteria (np. wiedza, umiejętności), a nie przypadek. Jednak w praktyce granice bywają nieostre i w razie wątpliwości należy projektować zasady tak, aby wyeliminować losowość albo przyjąć tryb właściwy dla gry losowej⁸⁴.

Z perspektywy bezpieczeństwa prawnego OSP powinna szczególnie uważać na działania określane potocznie jako „tombola” lub „losowanie spośród darczyńców”, ponieważ często spełniają one kryteria loterii fantowej: wpłata (choćby nazwana „darowizną”) pełni wówczas funkcję ceny dowodu udziału, a nagroda jest przyznawana losowo. Jeżeli możliwość uzyskania nagrody jest uzależniona od dokonania wpłaty i losowania, wówczas sam fakt użycia słowa „darowizna” nie przesądza o wyłączeniu stosowania przepisów o grach hazardowych⁸⁵.

Dopuszczalne tryby organizacji loterii fantowej i bingo fantowe przez OSP – zezwolenie, zgłoszenie i progi wartości

Ustawa o grach hazardowych przewiduje zasadę, że loterie fantowe, bingo fantowe oraz loterie promocyjne mogą być urządzane na podstawie **zezwolenia**. Oznacza to, że

⁸² Tamże;

⁸³ Tamże;

⁸⁴ Tamże;

⁸⁵ Tamże;

standardowym trybem legalizacji przedsięwzięcia jest postępowanie zakończone wydaniem decyzji administracyjnej. W praktyce jednak ustawodawca wprowadził także **uproszczony tryb zgłoszenia** dla wybranych przypadków loterii fantowych i bingo fantowe, zależnie od wartości puli nagród⁸⁶.

■ **Pojęcie „kwoty bazowej” i znaczenie puli wygranych.**

Granice dopuszczalności trybu zgłoszenia są powiązane z tzw. **kwotą bazową**. Kwota bazowa dla danego roku kalendarzowego jest równa przeciętnemu miesięcznemu wynagrodzeniu w sektorze przedsiębiorstw (bez wypłat nagród z zysku) w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłoszonemu przez Prezesa GUS⁸⁷.

W konsekwencji:

- kwota bazowa **zmienia się co roku**,
- organizator powinien każdorazowo ustalić aktualną kwotę bazową dla roku, w którym przedsięwzięcie jest prowadzone (w oparciu o obwieszczenie GUS lub komunikaty organów KAS)⁸⁸.

Wartość puli wygranych (puli nagród) to ekonomiczna wartość wszystkich nagród rzeczowych przewidzianych w grze. W praktyce OSP powinna przyjmować wartość odpowiadającą wartości rynkowej nagród (a nie wyłącznie kosztowi ich pozyskania), w sposób umożliwiający obronę przy kontroli (np. na podstawie cen detalicznych, ofert, faktur). To zagadnienie ma znaczenie nie tylko dla kwalifikacji trybu (zgłoszenie/zezwozenie), lecz także dla spełnienia ustawowych wskaźników minimalnej wartości nagród względem ceny losów⁸⁹.

■ **Tryb zgłoszenia – „małe” loterie/bingo oraz rozszerzenie dla OPP.**

Ustawa dopuszcza, aby loterie fantowe lub bingo fantowe, w których wartość puli wygranych **nie przekracza kwoty bazowej**, były urządzane po dokonaniu **zgłoszenia** (zamiast uzyskania zezwolenia). Zgłoszenia dokonuje się nie później niż 30 dni przed rozpoczęciem gry⁹⁰.

⁸⁶ Tamże;

⁸⁷ Tamże;

⁸⁸ Tamże;

⁸⁹ Izba Administracji Skarbowej w Katowicach (Śląski Urząd Celno-Skarbowy), „Loterie fantowe i gry bingo fantowe – przewodnik na 2025 r.” (komunikat praktyczny dla organizatorów, w tym wartości progów dla 2025 r. oraz elementy zgłoszenia i regulaminu), [https://www.slaskie.kas.gov.pl/izba-administracji-skarbowej-w-katowicach/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/1THt/content/loterie-fantowe-i-gry-bingo-fantowe-przewodnik-na-2025-r?redirect=https%3A%2F%2Fwww.slaskie.kas.gov.pl%2Fizba-administracji-skarbowej-w-katowicach%3Fp_id%3D101_INSTANCE_Qx6N%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3D_118_INSTANCE_I9ki_column-2%26p_p_col_count%3D1](https://www.slaskie.kas.gov.pl/izba-administracji-skarbowej-w-katowicach/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/1THt/content/loterie-fantowe-i-gry-bingo-fantowe-przewodnik-na-2025-r?redirect=https%3A%2F%2Fwww.slaskie.kas.gov.pl%2Fizba-administracji-skarbowej-w-katowicach%3Fp_id%3D101_INSTANCE_Qx6N%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26p_p_col_id%3D_118_INSTANCE_I9ki_column-2%26p_p_col_count%3D1;);

⁹⁰ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (tekst jednolity), Dz.U. 2025 poz. 595, art. 5 ust. 1b – Internet i monopol, art. 7 ust. 1–1b – zezwolenie/zgłoszenie i prog, art. 15d – obowiązki przy urządzaniu gier przez Internet, art. 70 – kwota bazowa, art. 89 – kary pieniężne i odpowiedzialność, <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2025/595/text/T/D20250595L.pdf>;

Dodatkowo ustawodawca przewidział odrębne rozwiązanie dla organizacji pożytku publicznego: loterie fantowe i bingo fantowe, w których wartość puli wygranych jest **wyższa od kwoty bazowej, ale nie przekracza piętnastokrotności kwoty bazowej**, również mogą być urządzone po dokonaniu **zgłoszenia**, z zastrzeżeniem limitu rocznego (łączna wartość puli nagród w grach organizowanych w tym trybie nie może przekroczyć w ciągu roku trzydziestokrotności kwoty bazowej)⁹¹.

W praktyce OSP oznacza to istotną różnicę:

- **OSP bez statusu organizacji pożytku publicznego** co do zasady korzysta z trybu zgłoszenia wyłącznie w zakresie, w którym pula nagród nie przekracza kwoty bazowej; przy wyższych pulach należy liczyć się z koniecznością uzyskania zezwolenia.
- **OSP posiadająca status OPP** (jeżeli go posiada) może – w określonych granicach – korzystać z trybu zgłoszenia także przy wyższej puli nagród, z zachowaniem limitów ustawowych⁹².

Organy KAS publikują praktyczne wyjaśnienia dotyczące tych progów dla konkretnego roku. Przykładowo, w komunikacie na 2025 r. wskazano kwotę bazową oraz wynikające z niej wartości graniczne dla zgłoszeń (w tym dla OPP)⁹³.

■ **Właściwość organów i znaczenie poprawnego trybu**

Z perspektywy OSP krytyczne znaczenie ma rozróżnienie:

- **zgłoszenia** (składanego do właściwego naczelnika urzędu celno-skarbowego – zależnie od obszaru, na którym gra jest urządzana), oraz
- **zezwoleń** (udzielanego przez dyrektora izby administracji skarbowej – przy grach wykraczających poza progi i warunki zgłoszenia)⁹⁴.

Błędne przyjęcie, że wystarczające jest zgłoszenie, gdy w rzeczywistości wymagane było zezwolenie, może skutkować uznaniem, że gra jest urządzana bez wymaganej podstawy prawnej, a to z kolei uruchamia odpowiedzialność administracyjną (kary pieniężne), a w określonych sytuacjach także ryzyka odpowiedzialności osób zarządzających⁹⁵.

⁹¹ Tamże;

⁹² Tamże;

⁹³ Izba Administracji Skarbowej w Katowicach (Śląski Urząd Celno-Skarbowy), „Loterie fantowe i gry bingo fantowe – przewodnik na 2025 r.” (komunikat praktyczny dla organizatorów, w tym wartości progów dla 2025 r. oraz elementy zgłoszenia i regulaminu), op. cit.;

⁹⁴ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (tekst jednolity), Dz.U. 2025 poz. 595, art. 5 ust. 1b – Internet i monopol, art. 7 ust. 1–1b – zezwolenie/zgłoszenie i progi, art. 15d – obowiązki przy urządzaniu gier przez Internet, art. 70 – kwota bazowa, art. 89 – kary pieniężne i odpowiedzialność, op.cit.;

⁹⁵ Tamże;

Obowiązki organizatora loterii fantowej i bingo fantowe – regulamin, informowanie, dokumentacja i rozliczenie

Tryb zgłoszenia nie oznacza „dowolności”. OSP jako organizator ponosi odpowiedzialność za legalność, prawidłowość i przejrzystość przedsięwzięcia. W praktyce najczęstsze nieprawidłowości wynikają z: niekompletnego regulaminu, braku zachowania minimalnych wskaźników ustawowych, nieprawidłowego zabezpieczenia losów, a także z niezachowania terminów informowania organu o zmianach i o wynikach przeprowadzenia gry⁹⁶.

■ Regulamin gry jako dokument kluczowy.

Regulamin jest dokumentem centralnym, ponieważ opisuje zasady gry i stanowi podstawę oceny legalności działania OSP. W praktyce musi on być przygotowany w sposób jednoznaczny, spójny i kompletny, a jednocześnie zrozumiały dla uczestników (w tym dla osób, które nie mają doświadczenia w działaniach fundraisingowych). Organy KAS wskazują minimalne elementy regulaminu, obejmujące m.in.: nazwę gry, dane podmiotu urządzającego, obszar i termin, liczbę losów/kartonów, cenę, sposób prowadzenia gry, cel przeznaczenia dochodu, sposób ogłoszenia wyników, tryb reklamacyjny, miejsce i termin wydawania nagród⁹⁷.

Z punktu widzenia OSP regulamin powinien ponadto w praktyce precyzyjnie rozstrzygać kwestie, które często generują spory:

- w jaki sposób ustala się zwycięzców (procedura losowania, komisja, protokołowanie),
- co dzieje się z niewydanymi nagrodami (np. brak odbioru w terminie),
- w jaki sposób i w jakim terminie uczestnik może zgłosić reklamację,
- jakie są zasady informowania o wynikach (transparentność, ochrona danych osobowych – szczegóły w odrębnych lekcjach poświęconych danym i komunikacji).

■ Minimalne wskaźniki ekonomiczne i ograniczenia dla nagród

W praktyce loterii fantowych i bingo fantowe istotne są dwa ograniczenia, które mają wymiar ochrony uczestnika i ograniczenia ryzyka nadużyć:

- wartość jednostkowej wygranej (nagrody) nie może być niższa niż cena losu lub innego dowodu udziału,

⁹⁶ Izba Administracji Skarbowej w Katowicach (Śląski Urząd Celno-Skarbowy), „Loterie fantowe i gry bingo fantowe – przewodnik na 2025 r.” (komunikat praktyczny dla organizatorów, w tym wartości progów dla 2025 r. oraz elementy zgłoszenia i regulaminu), op. cit.;

⁹⁷ Tamże;

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

- ogólna wartość wygranych w loterii/bingo nie może być niższa niż 30% łącznej ceny losów lub innych dowodów udziału przeznaczonych do sprzedaży⁹⁸.

W komunikatach KAS spotyka się praktyczne przeliczenia, pokazujące zależność między maksymalną pulą nagród a maksymalną łączną ceną losów, w szczególności przy „małych” loteriach/bingo (do kwoty bazowej)⁹⁹.

- **Wiek uczestników, prawidłowość losowania i zabezpieczenie losów.**

W przypadku bingo fantowe organy KAS akcentują wymóg, aby uczestniczyły wyłącznie osoby pełnoletnie¹⁰⁰. W działaniach OSP ma to znaczenie organizacyjne (np. wydarzenia rodzinne), ale przede wszystkim prawne – w razie kontroli lub skargi OSP powinna wykazać, że zaprojektowała zasady i praktykę w sposób ograniczający ryzyko udziału osób nieuprawnionych.

Równie istotne jest zabezpieczenie losów, dowodów udziału i kartonów przed sfałszowaniem i przedwczesnym odczytaniem wyniku. W praktyce oznacza to dobór rozwiązań technicznych (np. druk, zdrapka, zabezpieczenia) adekwatnych do skali przedsięwzięcia. Organy KAS wskazują wprost, że jest to obowiązek o charakterze istotnym z perspektywy legalności i kontroli¹⁰¹.

- **Obowiązki informacyjne wobec organu i sprawozdawczość po zakończeniu**

W trybie zgłoszenia ustawodawca przewiduje dodatkowe obowiązki informacyjne, w tym obowiązek informowania organu o każdej zmianie regulaminu w krótkim terminie.¹ W praktyce komunikaty KAS wskazują na obowiązek zgłoszenia zmiany regulaminu w terminie 3 dni od jej dokonania¹⁰².

Ponadto po zakończeniu loterii/bingo pojawia się obowiązek przekazania informacji podsumowujących przeprowadzenie przedsięwzięcia. W praktycznych wyjaśnieniach KAS wskazuje się termin 30 dni od dnia zakończenia gry na sporządzenie i przesłanie informacji obejmujących m.in. wykaz wydanych wygranych rzeczowych wraz z ich wartością, wysokość przekazanego dochodu na cel społecznie użyteczny oraz zestawienia dotyczące zaświadczeń o uzyskanych wygranych – jeżeli są wymagane¹⁰³.

W kontekście OSP należy podkreślić, że obowiązek przeznaczenia dochodu na cel społecznie użyteczny (w szczególności dobroczynny) powinien być wprost wskazany w regulaminie i następnie rzeczywiście wykonany, a sposób rozliczenia powinien być możliwy do udokumentowania¹⁰⁴.

⁹⁸ Tamże;

⁹⁹ Tamże;

¹⁰⁰ Tamże;

¹⁰¹ Tamże;

¹⁰² Tamże;

¹⁰³ Tamże;

¹⁰⁴ Tamże;

Loteria i Internet – granice dopuszczalnego wykorzystania kanałów cyfrowych

W praktyce OSP naturalnym odruchem jest przenoszenie części działań do Internetu (sprzedaż „losów online”, płatności elektroniczne, losowanie transmitowane w mediach społecznościowych). W tym miejscu konieczna jest jednak szczególna ostrożność, ponieważ ustawa wprowadza zasadę, że urządzenie gier hazardowych przez sieć Internet – z wyjątkiem zakładów wzajemnych i loterii promocyjnych – jest objęte monopolem państwa¹⁰⁵.

Konsekwencja dla OSP jest praktyczna i jednoznaczna: działania, które mogłyby zostać zakwalifikowane jako **urządzenie loterii fantowej przez Internet** (np. udział poprzez stronę internetową, sprzedaż dowodów udziału w pełni online, „e-losy”, mechanizmy zdrapiek cyfrowych) mogą zostać uznane za niedopuszczalne dla podmiotu niebędącego wykonawcą monopolu państwa¹⁰⁶.

Jednocześnie należy odróżnić:

- **promowanie** loterii/bingo w Internecie (informacja o wydarzeniu, regulamin dostępny do pobrania, relacja z festynu),
- od **urządzenia gry przez Internet** (mechanizm uczestnictwa i rozstrzygnięcia realizowany w środowisku online).

W przypadku gdy OSP chce szerzej wykorzystywać narzędzia cyfrowe, rozwiązaniem o niższym ryzyku prawnym jest rozdzielenie działań:

- loteria/bingo pozostaje przedsięwzięciem prowadzonym w sposób tradycyjny (udział i dowód udziału w formie przewidzianej regulaminem w realnym miejscu urządzenia gry),
- Internet służy do komunikacji i do pozyskiwania **darowizn** niezwiązanych z udziałem w loterii (bez losowania nagród w zamian za wpłatę), zgodnie z zasadami omówionymi w poprzednich rozdziałach.

W tym obszarze niezbędna jest spójność komunikacyjna: uczestnik nie może odnosić wrażenia, że wpłata online jest „wejściem do losowania”, jeżeli OSP nie zamierza (i nie może) legalnie urządzać gry przez Internet.

Fundraising w środowisku cyfrowym – podstawowe obowiązki prawne organizatora poza obszarem gier losowych

Fundraising cyfrowy OSP najczęściej obejmuje: stronę www z formularzem wsparcia, płatności elektroniczne (przelewy natychmiastowe, karty), komunikację w mediach społecznościowych,

¹⁰⁵ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (tekst jednolity), Dz.U. 2025 poz. 595, art. 5 ust. 1b – Internet i monopol, art. 7 ust. 1–1b – zezwolenie/zgłoszenie i progii, art. 15d – obowiązki przy urządzeniu gier przez Internet, art. 70 – kwota bazowa, art. 89 – kary pieniężne i odpowiedzialność, <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2025/595/text/T/D20250595L.pdf>;

¹⁰⁶ Tamże;

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021–2030

a także korzystanie z platform pośredniczących. Z perspektywy prawnej kluczowe jest rozróżnienie, czy OSP:

1. **przyjmuje darowizny** (świadczenie nieodpłatne, bez wzajemnego ekwiwalentu),
2. **sprzedaje towar lub usługę** (np. gadżety, kalendarze, bilety-cegiełki jako sprzedaż określonego produktu),
3. **oferuje świadczenia wzajemne** w zamian za wsparcie (np. „nagrody” o charakterze towarowym lub usługowym).

To rozróżnienie jest istotne, ponieważ w modelach (2) i (3) OSP może wejść w obszar relacji konsumenckich, w których pojawiają się obowiązki informacyjne, prawo odstąpienia oraz odpowiedzialność za zgodność świadczenia z umową.

■ **Obowiązki informacyjne wobec konsumenta przy sprzedaży i świadczeniach realizowanych na odległość.**

Ustawa o prawach konsumenta nakłada na przedsiębiorcę obowiązek przekazania – najpóźniej w chwili wyrażenia przez konsumenta woli związania się umową na odległość – szerokiego katalogu informacji (m.in. o głównych cechach świadczenia, danych identyfikujących, sposobie kontaktu, łącznej cenie, procedurze reklamacyjnej, prawie odstąpienia)¹⁰⁷.

W praktyce fundraisingu cyfrowego OSP oznacza to następujące ryzyko: jeżeli wsparcie finansowe jest połączone z obietnicą dostarczenia konkretnego świadczenia (np. gadżetu, usługi, dostępu), to relacja może przybrać postać umowy zawieranej na odległość. Wówczas – niezależnie od statusu OSP jako stowarzyszenia – należy analizować, czy w tym konkretnym zakresie OSP działa jak podmiot oferujący świadczenie na rzecz konsumenta. Skutkiem może być konieczność wdrożenia standardu informacji konsumenckiej, a także przygotowania procesu obsługi odstąpień i reklamacji (przy czym szczegółowe zasady wyjątków od prawa odstąpienia zależą od rodzaju świadczenia i powinny być każdorazowo weryfikowane na gruncie przepisów)¹⁰⁸.

Dla zachowania przejrzystości i ograniczenia ryzyka sporu szczególnie ważne jest, aby komunikacja fundraisingowa w Internecie precyzyjnie odróżniała:

- darowiznę (brak świadczenia wzajemnego),
- sprzedaż (świadczenie wzajemne o określonej wartości i cechach),

¹⁰⁷ Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (tekst jednolity), oprac. na podstawie Dz.U. 2024 poz. 1796 oraz zm. Dz.U. 2025 poz. 1172, PDF: s. 10–11 (art. 12 – obowiązki informacyjne przy umowie na odległość); <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2024/1796/text/U/D20241796Lj.pdf>;

¹⁰⁸ Tamże;

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

- formy mieszane (wsparcie + elementy podziękowania), które łatwo mogą zostać odebrane jako oferta handlowa.
- **Usługi świadczone drogą elektroniczną – identyfikacja podmiotu i regulamin.**
Prowadzenie strony internetowej, udostępnianie formularzy, przyjmowanie zgłoszeń lub prowadzenie komunikacji w sposób zorganizowany wiąże się z typowymi obowiązkami wynikającymi z przepisów o świadczeniu usług drogą elektroniczną, w tym obowiązkami w zakresie identyfikacji usługodawcy oraz udostępnienia zasad świadczenia usługi (regulaminu) w sposób umożliwiający zapoznanie się z nimi przez odbiorcę¹⁰⁹.

W praktyce OSP oznacza to konieczność zapewnienia, aby użytkownik kanału cyfrowego (np. darczyńca dokonujący wpłaty) miał łatwy dostęp do kluczowych informacji: kto jest organizatorem, jak można się skontaktować, jakie są zasady obsługi zgłoszeń i reklamacji, jak rozliczane są wpłaty, w jaki sposób OSP potwierdza przyjęcie wpłaty. Jest to standard nie tylko prawny, ale również reputacyjny – w środowisku cyfrowym brak danych identyfikujących lub niejasne zasady są jedną z najczęstszych przyczyn skarg i kryzysów wizerunkowych.

Odpowiedzialność organizatora – ryzyka administracyjne i konsekwencje naruszeń w obszarze loterii oraz kanałów cyfrowych

Odpowiedzialność OSP jako organizatora ma w tym rozdziale dwa wymiary: (1) odpowiedzialność wynikającą z przepisów o grach hazardowych oraz (2) odpowiedzialność wynikającą z relacji cywilnoprawnych i konsumenckich w środowisku cyfrowym.

W obszarze loterii/bingo ustawa przewiduje system kar pieniężnych m.in. za urządzenie gier hazardowych bez koncesji, bez zezwolenia lub bez wymaganego zgłoszenia, a także za naruszanie warunków regulaminu lub prowadzenie gry niezgodnie z podstawą prawną. Wysokość kary zależy od rodzaju naruszenia; w przypadku gier urządzanych bez wymaganego zgłoszenia ustawa przewiduje możliwość nałożenia kary do określonej kwoty. Co szczególnie istotne w realiach OSP, ustawa dopuszcza nałożenie kary pieniężnej także na osoby pełniące funkcje kierownicze lub wchodzące w skład organów zarządzających podmiotem urządzającym gry bez wymaganej podstawy prawnej¹¹⁰.

W obszarze fundraisingu cyfrowego ryzyko odpowiedzialności ma najczęściej charakter:

- **cywilnoprawny** (np. niewykonanie lub nienależyte wykonanie świadczenia obiecanego w zamian za wpłatę; spory o zwrot środków; reklamacje),

¹⁰⁹ Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jednolity), Dz.U. 2024 poz. 1513, (w szczególności przepisy dotyczące obowiązków informacyjnych usługodawcy i zasad świadczenia usług), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20240001513/O/D20241513.pdf>;

¹¹⁰ Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (tekst jednolity), Dz.U. 2025 poz. 595, op. cit.;

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

- **konsumencki** (brak wymaganych informacji, nieprawidłowa obsługa odstąpienia, niejasne zasady),
- **organizacyjno-reputacyjny** (utrata zaufania społeczności lokalnej, eskalacja sporów w mediach społecznościowych).

W praktyce OSP powinna więc traktować legalność i transparentność jako element bezpieczeństwa operacyjnego: w środowisku lokalnym nawet pojedynczy spór dotyczący „losowania” lub „nagrody za wpłatę” może przełożyć się na długotrwałe osłabienie zaufania, co jest kosztowniejsze niż jednorazowy efekt finansowy kampanii.

SŁOWNIK

C

Cel zbiórki publicznej - prawnie relewantny opis tego, „na co” zbierane są ofiary w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym – przy czym cel musi być zgodny z prawem oraz pozostawać w sferze zadań publicznych (albo dotyczyć celów religijnych). Cel nie jest elementem wyłącznie opisowym: determinuje dopuszczalność zbiórki (weryfikowaną na etapie zgłoszenia), sposób prezentowania informacji uczestnikom oraz sposób rozliczenia i wykazania wydatkowania środków w sprawozdaniach. W realiach OSP oznacza to konieczność takiego formułowania celu, aby był on jednoznaczny, weryfikowalny i mieścił się w zadaniach odpowiadających funkcjom OSP (np. bezpieczeństwo publiczne, ratownictwo, gotowość operacyjna), a jednocześnie pozostawał spójny z dokumentami organizacji (statut, uchwały) oraz późniejszymi dowodami wydatkowania.

D

Darowizna celowa - odmiana darowizny, w której przekazanie świadczenia pieniężnego albo rzeczowego następuje nieodpłatnie, lecz z jednoznacznym wskazaniem przeznaczenia (celu), na który środki mają zostać wykorzystane przez obdarowanego. W praktyce fundraisingu OSP „celowość” ma znaczenie dowodowe i organizacyjne: porządkuje komunikację z darczyńcą, ułatwia wykazanie zgodności wydatkowania z intencją wsparcia oraz ogranicza ryzyko sporów reputacyjnych w razie odmiennego wykorzystania środków. Darowizna celowa nie staje się przez samo wskazanie celu „sprzedażą” ani „zbiórką publiczną”; kwalifikacja zależy od tego, czy występuje świadczenie wzajemne oraz czy zbieranie odbywa się w miejscu publicznym w rozumieniu ustawy o zbiórkach publicznych.

Dokument powołujący komitet społeczny - dokument, na podstawie którego co najmniej trzy osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych powołują komitet społeczny w celu przeprowadzenia konkretnej zbiórki publicznej. Ustawa określa minimalny zakres treści aktu założycielskiego, w tym w szczególności wskazanie celu powołania komitetu, dane osób powołujących, adres do korespondencji, dane osoby uprawnionej do reprezentacji oraz oświadczenia o niekaralności w zakresie wskazanym w ustawie. W praktyce OSP akt założycielski jest istotny przede wszystkim wtedy, gdy zbiórkę organizuje nie sama OSP jako organizacja pozarządowa, lecz odrębny komitet (np. mieszkańcy działający „dla OSP”); wówczas prawidłowo sporządzony akt stanowi podstawę legalności działania komitetu i późniejszej sprawozdawczości.

Dowód udziału w loterii fantowej - materialny albo niematerialny nośnik potwierdzający udział w loterii (np. los, kupon, bilet), którego nabycie stanowi podstawowy sposób uczestnictwa w loterii fantowej. Ustawa o grach hazardowych wskazuje, że w loteriach uczestniczy się przez nabycie losu lub innego dowodu udziału, a w loterii fantowej organizator oferuje wyłącznie wygrane rzeczowe. W praktyce OSP ma to konsekwencje rozstrzygające: jeżeli udział w losowaniu nagród rzeczowych jest powiązany z nabyciem „cegiełki”, kuponu lub innego potwierdzenia udziału, przedsięwzięcie co do zasady wchodzi w obszar loterii fantowej,

a więc podlega zasadom ustawy hazardowej (zgłoszenie albo zezwolenie – zależnie od parametrów loterii).

I

Identyfikator kwestującego - identyfikator to obowiązkowy element organizacji zbiórki publicznej, który organizator zapewnia osobom przeprowadzającym zbiórkę. Ustawa wymaga, aby identyfikator zawierał imię i nazwisko osoby prowadzącej zbiórkę oraz w szczególności informacje o nazwie organizatora, celu zbiórki i numerze zbiórki. W praktyce OSP identyfikator pełni funkcję ochronną i porządkującą: zwiększa zaufanie ofiarodawców, ogranicza ryzyko podszywania się pod OSP, a równocześnie stanowi element dowodowy na wypadek sporu co do legalności zbiórki lub prawidłowości jej prowadzenia.

K

Komitet społeczny zbiórki publicznej - szczególny organizator zbiórki publicznej, powoływany wyłącznie w celu przeprowadzenia danej zbiórki, obok organizacji pozarządowych i innych podmiotów wskazanych w ustawie. Ustawa określa minimalne warunki powołania komitetu, w tym wymóg co najmniej trzech osób oraz określone kryteria niekaralności. W kontekście OSP komitet społeczny bywa wykorzystywany wtedy, gdy inicjatywa zbiórki wychodzi od mieszkańców lub sympatyków, a nie bezpośrednio od jednostki; należy jednak pamiętać, że komitet odpowiada za zgłoszenie i sprawozdawczość na zasadach odrębnych (w tym w zakresie terminów sprawozdawczości dotyczącej rozdysponowania ofiar).

Kwestujący - osoba faktycznie przeprowadzająca zbiórkę publiczną, tj. zbierająca ofiary w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym w imieniu organizatora zbiórki. Ustawa nie tworzy odrębnej „licencji” dla kwestujących, ale nakłada na organizatora obowiązek zapewnienia im identyfikatorów i prowadzenia zbiórki w sposób zgodny ze zgłoszeniem. W realiach OSP kwestującymi bywają członkowie OSP oraz wolontariusze wspierający jednostkę; z perspektywy prawnej kluczowe jest, aby ich działanie było jednoznacznie powiązane z organizatorem oraz numerem i celem zgłoszonej zbiórki, co minimalizuje ryzyko zarzutów o zbiórkę „niezgłoszoną” albo prowadzoną poza zadeklarowanym zakresem.

Kwota bazowa - wartość zdefiniowana w ustawie o grach hazardowych jako kwota przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (bez wypłat nagród z zysku) w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłoszona przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego. Kwota bazowa pełni rolę parametru referencyjnego, od którego ustawodawca uzależnia m.in. dopuszczalność urządzania loterii fantowej po dokonaniu zgłoszenia (zamiast uzyskiwania zezwolenia) w zależności od wartości puli wygranych. W praktyce OSP oznacza to konieczność odnoszenia planowanej puli nagród do kwoty bazowej właściwej dla danego roku i przyjęcia prawidłowego trybu formalnego przedsięwzięcia.

L

Loteria fantowa - rodzaj gry losowej, w której uczestniczy się przez nabycie losu lub innego dowodu udziału w grze, a podmiot zarządzający oferuje wyłącznie wygrane rzeczowe. Z punktu

widzenia OSP loteria fantowa jest częstym narzędziem pozyskiwania środków przy okazji wydarzeń lokalnych, festynów lub uroczystości, jednak jej kwalifikacja prawna jest jednoznaczna: co do zasady podlega ustawie o grach hazardowych i wymaga zachowania właściwego trybu (zgłoszenia albo zezwolenia – zależnie od puli wygranych i innych ustawowych przesłanek) oraz działania zgodnie z zatwierdzonym regulaminem.

M

Miejsce publiczne - miejsce ogólnodostępne, w szczególności ulice, place, parki i cmentarze – a więc przestrzeń, w której przebywanie nie jest ograniczone do oznaczonego kręgu osób. Kategoria „miejsca publicznego” ma znaczenie rozstrzygające dla ustalenia, czy dana aktywność polegająca na zbieraniu ofiar jest zbiórką publiczną w rozumieniu ustawy. W praktyce OSP ocena „ogólnodostępności” bywa kluczowa np. przy zbieraniu środków podczas wydarzeń w obiektach o ograniczonym wstępie (teren prywatny, impreza biletowana, zamknięty teren zakładu pracy): w takich sytuacjach konieczna jest ostrożna analiza, czy zbieranie ofiar spełnia przesłanki zbiórki publicznej, czy też mieści się w ustawowych wyłączeniach.

O

Organizator zbiórki publicznej - podmiot uprawniony do prowadzenia zbiórki publicznej w rozumieniu ustawy: organizacja pozarządowa, określony ustawowo podmiot zrównany (w rozumieniu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie) albo komitet społeczny powołany w celu przeprowadzenia zbiórki. W przypadku OSP, jako organizacji pozarządowej działającej w formule stowarzyszenia, organizatorem zbiórki jest sama OSP, o ile zbiórka jest prowadzona w ramach jej działalności i na cele zgodne z prawem. Status organizatora nie jest „etykietą”: wiąże się z odpowiedzialnością za zgłoszenie, zapewnienie identyfikatorów, zgodność przebiegu zbiórki z treścią zgłoszenia oraz terminowe złożenie sprawozdań.

P

Portal zbiorok publicznych - ogólnopolski elektroniczny portal, na którym zamieszczane są informacje o zgłoszeniach zbiorok publicznych oraz publikowane sprawozdania z ich przeprowadzenia i rozdysponowania ofiar. Ustawa wskazuje, że administratora portalu stanowi minister właściwy do spraw administracji publicznej, a zbiórka może zostać przeprowadzona po jej zgłoszeniu i zamieszczeniu informacji o zgłoszeniu na portalu. Dla OSP portal pełni funkcję formalną (kanał zgłoszenia i sprawozdawczości) oraz funkcję transparentności (publiczny wgląd interesariuszy w cele i wyniki zbiórki), co w praktyce wzmacnia zaufanie społeczne, o ile dane w zgłoszeniu i sprawozdaniach są spójne oraz kompletne.

Polecenie darczyńcy - instytucja prawa cywilnego polegająca na nałożeniu na obdarowanego obowiązku określonego działania lub zaniechania, bez ustanawiania po stronie wskazanej osoby (trzeciej) wierzyciela w rozumieniu zobowiązania. W praktyce fundraisingu OSP polecenie bywa wykorzystywane jako narzędzie „uszczegółowienia” przeznaczenia wsparcia

(np. zobowiązanie do wykorzystania darowizny na wskazany cel lub do podjęcia określonych działań związanych z misją OSP), przy czym jego poprawne zastosowanie wymaga, aby obowiązek był możliwy do wykonania, zgodny z prawem i odpowiednio udokumentowany. Polecenie nie jest świadczeniem wzajemnym w sensie „sprzedażowym”, ale rodzi po stronie OSP obowiązek działania zgodnego z jego treścią, co ma znaczenie zarówno prawne, jak i reputacyjne.

R

Regulamin loterii fantowej - dokument określający zasady urządzania loterii fantowej, w tym reguły uczestnictwa, sposób losowania, rodzaj i wartość wygranych, tryb wydawania nagród oraz inne warunki organizacyjne wymagane prawem. Ustawa wskazuje, że loterie fantowe mogą być urządzone zgodnie z zatwierdzonym regulaminem, a przy zgłoszeniu loterii (w przypadkach, gdy dopuszczalne jest zgłoszenie zamiast zezwolenia) regulamin jest jednym z elementów zgłoszenia. W praktyce OSP regulamin jest podstawowym instrumentem ograniczania sporów z uczestnikami (np. dotyczących zasad losowania i wydania nagród) oraz dokumentem, który – w razie kontroli – pozwala wykazać zgodność prowadzenia loterii z deklarowanymi zasadami.

S

Sprawozdanie z przeprowadzonej zbiórki publicznej - obowiązkowe sprawozdanie organizatora zbiórki, obejmujące co najmniej podanie wartości i rodzaju zebranych ofiar. Ustawa określa termin przekazania sprawozdania z przeprowadzonej zbiórki – co do zasady w ciągu 30 dni od zakończenia zbiórki – oraz przewiduje szczególne zasady dla zbiórek trwających dłużej niż rok (sprawozdawczość okresowa). W praktyce OSP sprawozdanie to jest kluczowym elementem rozliczalności wobec społeczności lokalnej: jego treść musi być spójna z zakresem zgłoszenia (cel, sposób, miejsce, czas), a wykazane kwoty i rodzaje ofiar powinny odpowiadać rzeczywistym wpływom i ewidencjom.

Sprawozdanie ze sposobu rozdysponowania zebranych ofiar - obowiązkowe sprawozdanie wskazujące, w jaki sposób organizator faktycznie wykorzystał środki lub rzeczy zebrane w zbiórce publicznej. Ustawa różnicuje terminy złożenia tego sprawozdania w zależności od tego, czy organizatorem jest organizacja pozarządowa (w tym OSP), czy komitet społeczny, a także przewiduje mechanizm „kontynuacji” sprawozdawczości, jeśli ofiary nie zostały rozdysponowane w pierwszym właściwym terminie. Dla OSP oznacza to konieczność ujmowania rozdysponowania w rytmie rocznym właściwym dla roku obrotowego i przedstawiania informacji w sposób pozwalający na powiązanie wydatków z celem zbiórki (na poziomie praktycznym: zgodność opisów, dat i dokumentów).

U

Usługa świadczona drogą elektroniczną - usługa realizowana bez jednoczesnej obecności stron, poprzez przekaz danych na indywidualne żądanie usługobiorcy, z wykorzystaniem systemów teleinformatycznych (w rozumieniu ustawy o świadczeniu usług drogą elektroniczną). W kontekście fundraisingu OSP pojęcie to ma znaczenie wtedy, gdy jednostka

udostępnia w środowisku cyfrowym rozwiązania umożliwiające przekazanie wsparcia (np. formularze, mechanizmy generowania potwierdzeń, systemy obsługi wpłat) lub prowadzi komunikację i dystrybucję treści w sposób spełniający przesłanki „świadczania usługi”. Skutkiem jest wejście w zakres obowiązków właściwych dla usługodawcy, w szczególności w obszarze zasad świadczenia usług i odpowiedzialności za treści oraz funkcjonowanie narzędzi, co wymaga uważnej organizacji procesów po stronie OSP.

W

Wyłączenia spod pojęcia zbiórki publicznej - ustawowo wskazane sytuacje, w których zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze nie jest uznawane za zbiórkę publiczną, mimo że może przypominać ją „w praktyce”. Ustawa wymienia m.in. zbieranie ofiar w określonych okolicznościach religijnych na terenach kościelnych, zbieranie w drodze loterii pieniężnych i fantowych, zbieranie wśród grona osób znanych osobiście przeprowadzającemu zbiórkę, a także niektóre zbiórki na terenach szkolnych lub w ramach zbiórek koleżeńskich. Dla OSP prawidłowe rozpoznanie wyłączeń jest krytyczne, ponieważ błędne zakwalifikowanie działań jako „wyłączonych” może skutkować prowadzeniem zbiórki publicznej bez wymaganego zgłoszenia (a więc z naruszeniem ustawy), natomiast błędne „nadmierne” kwalifikowanie może generować niepotrzebne obowiązki formalne.

Z

Zgłoszenie loterii fantowej - czynność formalna przewidziana w ustawie o grach hazardowych dla określonych loterii fantowych (w szczególności zależnie od wartości puli wygranych w relacji do kwoty bazowej), polegająca na przekazaniu właściwemu organowi Krajowej Administracji Skarbowej wymaganych danych i dokumentów w ustawowym terminie przed rozpoczęciem gry. Ustawa wskazuje, że zgłoszenia dokonuje się nie później niż 30 dni przed rozpoczęciem gry oraz określa, komu zgłoszenie się składa (w zależności od obszaru, na którym loteria jest urządzana). W praktyce OSP zgłoszenie jest kluczowe dla legalności loterii: brak zgłoszenia (albo błędne przyjęcie, że loteria jest „zwykłą zbiórką”) naraża organizatora na odpowiedzialność administracyjną i karnoskarbową oraz ryzyka reputacyjne.

Zgłoszenie zbiórki publicznej - podstawowa czynność legalizująca prowadzenie zbiórki publicznej w rozumieniu ustawy o zbiórkach publicznych: zbiórka może zostać przeprowadzona po jej zgłoszeniu przez organizatora i po zamieszczeniu informacji o zgłoszeniu na portalu zbiórek publicznych. Zgłoszenie obejmuje m.in. cel zbiórki, dane organizatora, sposób i miejsce prowadzenia, terminy rozpoczęcia i zakończenia oraz przewidywane koszty pokrywane z zebranych ofiar. Ustawa przewiduje tryb elektroniczny (formularz na portalu) oraz dopuszcza możliwość zgłoszenia papierowego, a także określa terminy publikacji informacji o zgłoszeniu na portalu po weryfikacji formalnej. Dla OSP zgłoszenie stanowi „punkt odniesienia” dla całej późniejszej sprawozdawczości i oceny zgodności działań z prawem.

BIBLIOGRAFIA I ŹRÓDŁA

1. Izba Administracji Skarbowej w Katowicach (Śląski Urząd Celno-Skarbowy), „Loterie fantowe i gry bingo fantowe – przewodnik na 2025 r.” (komunikat praktyczny dla organizatorów, w tym wartości progów dla 2025 r. oraz elementy zgłoszenia i regulaminu), https://www.slaskie.kas.gov.pl/izba-administracji-skarbowej-w-katowicach/wiadomosci/aktualnosci/-/asset_publisher/1THt/content/loterie-fantowe-i-gry-bingo-fantowe-przewodnik-na-2025-r?redirect=https%3A%2F%2Fwww.slaskie.kas.gov.pl%2Fizba-administracji-skarbowej-w-katowicach%3Fp_id%3D101_INSTANCE_Qx6N%26p_lifecycle%3D0%26p_state%3Dnormal%26p_mode%3Dview%26p_col_id%3D_118_INSTANCE_I9ki_column-2%26p_col_count%3D1;
2. Ministerstwo Finansów, „Odliczenie darowizn od dochodu/przychodu – jak udokumentować darowiznę”, podatki.gov.pl (materiał informacyjny), <https://www.podatki.gov.pl/pit/ulgi-odliczenia-i-zwolnienia/ulgi-w-pit/odliczenie-darowizn/jak-udokumentowac-darowizne/>;
3. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, „Zgłoś zbiórkę publiczną” (opis funkcji portalu, formularze, przypomnienia o terminach), aktualizacja 28.05.2025, <https://www.gov.pl/web/mswia/zglos-zbiorke-publiczna>;
4. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 10 kwietnia 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o grach hazardowych (t.j. Dz.U. 2025 poz. 595);
5. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o zasadach prowadzenia zbiorok publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;
6. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 18 listopada 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Prawo o stowarzyszeniach (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2261), <https://www.dziennikustaw.gov.pl/D2020000226101.pdf>;
7. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 21 czerwca 2024 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy – Kodeks cywilny (t.j. Dz.U. 2024 poz. 1061), <https://dziennikustaw.gov.pl/D2024000106101.pdf>;
8. Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 26 września 2025 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (t.j. Dz.U. 2025 poz. 1338), <https://www.dziennikustaw.gov.pl/D2025000133801.pdf>;
9. Rozporządzenie Ministra Administracji i Cyfryzacji z dnia 9 czerwca 2014 r. w sprawie wzorów dokumentów dotyczących zbiorok publicznych (Dz.U. 2014 poz. 833), <https://dziennikustaw.gov.pl/D2014000083301.pdf>;
10. Rządowe Centrum Legislacji, „Skorowidz przepisów prawnych 1918–2025” dla ustawy o zasadach prowadzenia zbiorok publicznych (informacja o tekście jednolitym Dz.U. 2020 poz. 1672 i nowelizacji Dz.U. 2019 poz. 2294),
11. Ustawa z dnia 14 marca 2014 r. o zasadach prowadzenia zbiorok publicznych (t.j. Dz.U. 2020 poz. 1672), <https://dziennikustaw.gov.pl/D2020000167201.pdf>;
12. Ustawa z dnia 17 grudnia 2021 r. o ochotniczych strażach pożarnych (t.j. Dz.U. 2025 poz. 244), <https://dziennikustaw.gov.pl/D2025000024401.pdf>;

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

13. Ustawa z dnia 18 lipca 2002 r. o świadczeniu usług drogą elektroniczną (tekst jednolity), Dz.U. 2024 poz. 1513,
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20240001513/O/D20241513.pdf>;
14. Ustawa z dnia 19 listopada 2009 r. o grach hazardowych (tekst jednolity), Dz.U. 2025 poz. 595, <https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2025/595/text/T/D20250595L.pdf>;
15. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1166),
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19640160093/U/D19640093Lj.pdf>;
16. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 497, 621, 622, 769, 820, 1203 i 1235),
17. Ustawa z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta (tekst jednolity), oprac. na podstawie Dz.U. 2024 poz. 1796 oraz zm. Dz.U. 2025 poz. 1172,
<https://eli.gov.pl/api/acts/DU/2024/1796/text/U/D20241796Lj.pdf>;
18. Ustawa z dnia 6 marca 2018 r. – Prawo przedsiębiorców, tekst jednolity (opracowano na podstawie: Dz. U. z 2025 r. poz. 1480),
<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU20180000646/T/D20180646L.pdf>;

CHECKLISTA

Instrukcja do checklisty:

Celem audytu jest sprawdzenie, czy OSP prawidłowo kwalifikuje prawnie działania fundraisingowe oraz czy prowadzi je w sposób zgodny z przepisami, rozliczalny i możliwy do wykazania dokumentami. Checklista obejmuje cztery obszary:

- kwalifikacja prawna form pozyskiwania środków,
- zbiórki publiczne i obowiązki sprawozdawcze,
- darowizny, świadczenia oraz sprzedaż na cele statutowe,
- loterie fantowe, fundraising w środowisku cyfrowym oraz odpowiedzialność organizatora.

Sposób pracy:

1. Proszę zebrać dokumentację dotyczącą wszystkich działań pozyskiwania środków z ostatnich 24 miesięcy (oraz działań planowanych na najbliższe 12-24 miesiące, jeżeli są już projektowane);
2. Przy każdym kryterium proszę zaznaczyć jedną odpowiedź: **TAK / CZĘŚCIOWO / NIE / NIE DOTYCZY**. Skala ma znaczenie praktyczne (nie deklaratywne);
3. W kolumnie „Uwagi” proszę wpisać: (a) dowód, (b) zidentyfikowaną lukę, (c) krótki skutek ryzyka (np. ryzyko błędnej kwalifikacji, ryzyko braku rozliczalności, ryzyko odpowiedzialności organizatora).
4. Jeżeli w pozycjach dotyczących zgłoszeń, sprawozdawczości, obiegu gotówki, umocowania do działania i dokumentowania pojawiają się odpowiedzi „NIE”, należy traktować to jako sygnał istotnego ryzyka prawnego i rozliczeniowego.

Nr	Pytanie kontrolne	(TAK / CZĘŚCIOWO / NIE / NIE DOTYCZY)	Uwagi
1.	Czy OSP posiada kompletny rejestr wszystkich działań pozyskiwania środków (w tym zbiórek, darowizn, sprzedaży, loterii, działań w internecie), obejmujący co najmniej: nazwę działania, okres, cel, formę wsparcia, kwotę brutto/netto, sposób przyjęcia środków, osobę odpowiedzialną oraz miejsce przechowywania dokumentacji?		
2.	Czy dla każdego działania OSP sporządza (choćby w formie krótkiej notatki) kwalifikację prawną formy wsparcia, wskazując, dlaczego jest to np. darowizna, sprzedaż, świadczenie odpłatne albo zbiórka publiczna, oraz jakie wynikają z tego obowiązki?		
3.	Czy OSP ma jednoznacznie określone, kto w jednostce odpowiada za weryfikację zgodności prawnej działań fundraisingowych (przed uruchomieniem działania) oraz za kompletowanie dokumentów do rozliczeń?		

4.	Czy OSP stosuje zasadę, że zbiórka publiczna jest rozważana zawsze wtedy, gdy planowane jest zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym, i że w takim przypadku działania są prowadzone wyłącznie po dopełnieniu wymogów zgłoszeniowych i publikacyjnych?		
5.	Jeżeli OSP prowadziła zbiórki publiczne – czy każda zbiórka została zgłoszona w portalu zbiorów publicznych oraz czy informacja o zgłoszeniu została opublikowana w portalu przed rozpoczęciem zbiórki?		
6.	Jeżeli OSP prowadziła zbiórki publiczne – czy dokumentacja zbiórki obejmuje komplet wymaganych informacji operacyjnych (co najmniej: cel, obszar, czas trwania, sposób prowadzenia zbiórki, zasady liczenia i zabezpieczenia środków), spójnych z tym, co podano w zgłoszeniu?		
7.	Jeżeli w zbiórce publicznej uczestniczyły osoby zbierające ofiary – czy OSP zapewniła jednoznaczną identyfikację osób zbierających oraz rozpoznawalność organizatora (OSP) w miejscu zbiórki, tak aby nie było wątpliwości, kto prowadzi zbiórkę i w jakim celu?		
8.	Jeżeli w zbiórce publicznej zbierano gotówkę – czy OSP posiada udokumentowaną procedurę zabezpieczenia, otwarcia i przeliczenia środków (np. protokół z liczenia, udział co najmniej dwóch osób, wskazanie kwoty oraz daty), a następnie ich wpłaty na rachunek OSP lub innego udokumentowanego sposobu zdeponowania?		
9.	Jeżeli w zbiórce publicznej zbierano dary rzeczowe – czy OSP prowadzi ewidencję darów (rodzaj, ilość, orientacyjna wartość, sposób wykorzystania/ przekazania), umożliwiającą późniejsze rozliczenie i wykazanie, co stało się z darami?		
10.	Jeżeli OSP prowadziła zbiórki publiczne – czy w wymaganych terminach złożono w portalu sprawozdanie z przeprowadzenia zbiórki oraz sprawozdanie z rozdysponowania zebranych ofiar, a dane w sprawozdaniach są spójne z księgowością i dokumentami?		
11.	Czy OSP rozróżnia w praktyce (w dokumentach i rozliczeniach) darowizny od wpłat lub świadczeń powiązanych z jakąkolwiek formą ekwiwalentu (świadczenia wzajemnego), tak aby nie dochodziło do mylnego opisywania wpłat i późniejszych sporów o ich charakter?		
12.	Czy OSP posiada standard dokumentowania darowizn pieniężnych (co najmniej: tytuł wpłaty, cel, identyfikacja OSP jako obdarowanego, możliwość przypisania wpłaty do działania), a przy darowiznach celowych potrafi wykazać zgodność wydatków z deklarowanym celem?		
13.	Czy OSP posiada standard dokumentowania darowizn rzeczowych poza zbiórką publiczną (protokół		

**SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030**

	przyjęcia/przekazania, opis przedmiotu, ilość, wartość orientacyjna, sposób wykorzystania), tak aby darowizna była rozliczalna i możliwa do wykazania w razie kontroli lub zapytań społecznych?		
14.	Jeżeli OSP prowadzi sprzedaż na cele statutowe (np. cegiełki, sprzedaż przedmiotów, odpłatne wydawanie materiałów) – czy przed uruchomieniem sprzedaży każdorazowo ocenia i dokumentuje skutki podatkowe i ewidencyjne (w szczególności w zakresie podatków oraz dokumentowania sprzedaży), aby nie generować niezamierzonych naruszeń?		
15.	Jeżeli OSP oferuje świadczenia odpłatne (np. odpłatne udostępnienie zasobów, organizacja wydarzeń z odpłatnością) – czy posiada jasne podstawy wewnętrzne i dokumenty (zasady, umowy, uchwały lub upoważnienia), a rozliczenia są prowadzone w sposób odrębny i jednoznaczny?		
16.	Jeżeli OSP organizuje loterie fantowe lub rozważa ich organizację – czy potrafi jednoznacznie ustalić, czy planowana inicjatywa jest loterią fantową w rozumieniu przepisów o grach hazardowych (a nie np. sprzedażą lub darowizną), oraz czy zna właściwy tryb legalizacji (zgłoszenie albo zezwolenie – zależnie od wartości puli wygranych i statusu organizatora)?		
17.	Jeżeli OSP organizuje loterię fantową w trybie zgłoszenia – czy zgłoszenie jest składane co najmniej 30 dni przed rozpoczęciem, do właściwego organu, a OSP posiada kompletny regulamin i dokumentację organizacyjną (w tym pulę nagród, zasady losowania, sposób wydania nagród)?		
18.	Jeżeli OSP przeprowadza loterie fantowe – czy posiada dokumentację przebiegu (np. ewidencję losów, protokół losowania, potwierdzenia wydania nagród) oraz potrafi wykazać spełnienie obowiązków rozliczeniowych właściwych dla tej formy (w tym w razie powstania obowiązków podatkowych)?		
19.	Jeżeli OSP prowadzi fundraising w środowisku cyfrowym (strona internetowa, media społecznościowe, formularze wpłat) – czy zapewnia minimalny standard informacji o organizatorze i zasadach przyjmowania wsparcia (kto zbiera, na jaki cel, jak przekazać wsparcie, jak uzyskać kontakt), a także przechowuje dowody publikowanych komunikatów na potrzeby rozliczalności?		

PYTANIA DO ANALIZY (do dyskusji)

Poniższe pytania służą do samodzielnej analizy lub moderowanej dyskusji w OSP w zakresie prawnych aspektów zbiórek publicznych i fundraisingu. Rekomendowany sposób pracy: (1) proszę wybrać okres odniesienia (np. ostatnie 12–24 miesiące); (2) do każdej odpowiedzi proszę dopisać konkretne przykłady działań i dowody (np. zgłoszenia, sprawozdania, umowy, potwierdzenia wpłat, protokoły); (3) proszę zaznaczyć obszary niejednoznaczne lub ryzykowne, proszę sformułować wnioski, co wymaga doprecyzowania w organizacji. Warto omówić pytania w składzie co najmniej: członek zarządu, osoba odpowiedzialna za finanse/księgowość oraz osoba prowadząca działania fundraisingowe.

1. **Czy potrafimy jednoznacznie zakwalifikować prawnie każdą formę pozyskiwania środków, z której korzystamy (darowizna, zbiórka publiczna, sprzedaż, świadczenie odpłatne, loteria fantowa, działania cyfrowe)?**

W których działaniach w praktyce najczęściej pojawia się niepewność kwalifikacji i z czego ona wynika (miejsce prowadzenia, forma wpłaty, obietnice wobec wspierających, element losowy)?

2. **Czy w naszej komunikacji i dokumentach konsekwentnie rozróżniamy darowiznę od sytuacji, w której występuje świadczenie wzajemne (towar, usługa, promocja, „korzyść” dla wspierającego)?**

INSTRUKCJA: Przeanalizujcie przykłady komunikatów (plakaty, wpisy w mediach społecznościowych, opisy wpłat) i sprawdźcie, czy nazewnictwo nie sugeruje darowizny tam, gdzie w istocie jest sprzedaż albo odpłatne świadczenie.

3. **Czy posiadamy wewnętrzne, wspólne kryteria rozpoznawania, kiedy działanie staje się zbiórką publiczną (ofiary w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym), a kiedy nią nie jest?**

Czy każdorazowo analizujemy „miejsce publiczne” i sposób przyjmowania środków (gotówka/natura vs przelew/płatność elektroniczna), zanim rozpoczynamy działanie?

4. **Czy w przypadku zbiórek publicznych zapewniamy pełną spójność pomiędzy: zgłoszeniem, sposobem prowadzenia zbiórki w terenie oraz późniejszą sprawozdawczością?**

INSTRUKCJA: Wybierzcie jedną ostatnią zbiórkę i porównajcie: cel, okres, obszar, sposób zbierania oraz koszty – czy w praktyce nie „rozszerzyliśmy” zbiórki poza to, co zostało zgłoszone?

5. **Czy mamy w OSP jednoznaczne standardy bezpieczeństwa i rozliczalności w obrocie gotówkowym oraz w przyjmowaniu darów rzeczowych (liczenie, protokoły, depozyt, ewidencja, przechowywanie dowodów)?**

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

Czy potrafimy wykazać „ciąg dowodowy” od momentu pozyskania gotówki/daru do momentu wpłaty na rachunek lub wykorzystania darów zgodnie z celem?

6. **Czy sprawozdania ze zbiórek publicznych oraz inne rozliczenia działań fundraisingowych są w naszej OSP zorganizowane tak, aby były wykonalne terminowo i zgodne z ewidencją księgową?**

INSTRUKCJA: Oceńcie, czy w praktyce odpowiadacie na pytanie: „Czy osoba z zewnątrz, na podstawie dokumentów, potrafi prześledzić wpływy i wydatki oraz ich zgodność z celem?”.

7. **Jak zarządzamy sytuacjami, gdy zbiórki lub inne działania fundraisingowe są prowadzone „dla OSP” przez osoby trzecie (mieszkańców, sympatyków, firmy), a OSP nie ma pełnej kontroli nad sposobem zbierania i rozliczenia środków?**

Czy mamy jasne zasady: kiedy OSP przejmuje rolę organizatora, a kiedy dopuszcza wsparcie „zewnętrzne”, oraz jakie minimalne warunki muszą być spełnione, aby nie tworzyć ryzyk prawnych i reputacyjnych?

8. **Czy w OSP występowały działania z elementem losowym (np. losy, kupony, „losowanie wśród wpłacających”, fanty) i czy potrafimy rozróżnić, kiedy jest to loteria fantowa wymagająca trybu właściwego dla gier losowych?**

INSTRUKCJA: Przeanalizujcie każde działanie, w którym „wpłata” zwiększała szansę na nagrodę; jeżeli tak, potraktujcie to jako sygnał potrzeby weryfikacji zgodności z przepisami dotyczącymi loterii fantowych (regulamin, zgłoszenie/zezwoleństwo, dokumentacja przebiegu).

9. **Czy nasze działania fundraisingowe w środowisku cyfrowym są projektowane tak, aby nie tworzyć niezamierzenie konstrukcji prawnych o podwyższonym ryzyku (w szczególności mechanizmów losowych w zamian za wpłatę oraz niejednoznacznych „nagród” za wsparcie)?**

Czy komunikaty internetowe jasno wskazują, czy wpłata jest darowizną, czy zapłatą za świadczenie, oraz czy unikamy sformułowań, które mogłyby sugerować udział w losowaniu?

10. **Czy mamy w OSP jednoznacznie przypisaną odpowiedzialność organizatora działań fundraisingowych w zakresie zgodności prawnej (kto podejmuje decyzję, kto podpisuje, kto archiwizuje dowody, kto weryfikuje sprawozdawczość i zgodność komunikacji)?**

INSTRUKCJA: Zidentyfikujcie „punkty krytyczne” (zgłoszenia, umowy, przyjmowanie gotówki, działania z elementem losowym, działania cyfrowe) i oceńcie, czy w każdym punkcie wiadomo, kto odpowiada i jakie dokumenty muszą powstać.

ĆWICZENIA

ĆWICZENIE 1.

Kwalifikacja prawna inicjatyw fundraisingowych OSP na praktycznych przykładach

Celem ćwiczenia jest kształtowanie umiejętności poprawnego rozpoznawania, kiedy planowana inicjatywa OSP jest zbiórką publiczną, kiedy darowizną, kiedy świadczeniem (w tym sponsoringiem) lub sprzedażą na cele statutowe, a kiedy działaniem podlegającym odrębnym zasadom (np. loterią fantową). Ćwiczenie zwraca uwagę również na potrzebę przewidywania kluczowych konsekwencji wyboru formy wsparcia (obowiązki formalne, dokumentacyjne, informacyjne i odpowiedzialność organizatora).

Rekomendowana forma i czas: indywidualnie lub w zespole 2–4 osoby; ok. 75–120 minut;

Materiały: statut OSP (do wglądu), uchwały/zarządzenia w OSP (jeżeli są), przykładowe ogłoszenia/ulotki lub inne materiały marketingowo-informacyjne z wcześniejszych działań fundraisingowych, notatnik;

Instrukcja:

W ćwiczeniu 1 pracują Państwo na „opisach sytuacji”, które odzwierciedlają realne działania OSP. Dla każdego przypadku należy wykonać trzy kroki, w tej samej kolejności.

Krok 1 – klasyfikacja prawna (jedna dominująca kwalifikacja) - proszę wskazać, czy opisane działanie jest przede wszystkim: (1) zbiórką publiczną, (2) darowizną, (3) świadczeniem wzajemnym lub sponsoringiem, (4) sprzedażą na cele statutowe, (5) loterią fantową, albo (6) inną formą wymagającą dodatkowej analizy.

Krok 2 – uzasadnienie decyzji - proszę uzasadnić swoją wcześniejszą klasyfikację prawną wskazując cechy przesądzające o tej kwalifikacji (np. sposób pozyskiwania środków, obecność świadczenia wzajemnego, element losowy, zbieranie gotówki do puszek, publiczny charakter, kanał internetowy);

Krok 3 – konsekwencje wyboru formy wsparcia - proszę wypisać najważniejsze obowiązki i ryzyka, które z tej kwalifikacji wynikają w praktyce OSP. Chodzi o konsekwencje „pierwszego rzędu”, które zwykle decydują o tym, czy działanie jest wykonalne i bezpieczne (wymagane zgłoszenia/zezwoleń, rodzaj wymaganej dokumentacji, zasady rozliczenia, informowanie wspierających, odpowiedzialność osób prowadzących działanie).

Poniżej znajduje się zestawienie ogólnych opisów przypadków do analizy:

1. Podczas festynu wiejskiego wolontariusze OSP stoją przy wejściu z oznakowanymi puszkami i proszą o „wsparcie na doposażenie samochodu ratowniczego”.
2. OSP publikuje na swojej stronie internetowej numer rachunku bankowego z prośbą o wpłaty na zakup defibrylatora, bez zbierania gotówki w terenie.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

3. OSP sprzedaje kalendarze strażackie; cena jest stała, a informacja mówi, że „dochód zasili działalność statutową”.
4. OSP organizuje kiermasz ciast, przy którym widnieje informacja „cegietka – dowolna kwota”, a w zamian uczestnik otrzymuje porcję ciasta.
5. Lokalna firma przekazuje środki na konto OSP, a OSP w zamian obiecuje umieszczenie logotypu firmy na banerze podczas zawodów strażackich oraz podziękowanie w mediach społecznościowych.
6. OSP przygotowuje „pakiety wsparcia”: wpłata 100 zł – dyplom i podziękowanie; wpłata 500 zł – dyplom i pamiątkowa koszulka.
7. OSP organizuje „loterię fantową” podczas pikniku - losy są sprzedawane, a nagrody rzeczowe są losowane.
8. OSP uruchamia zbieranie wpłat przez formularz płatności na stronie internetowej i promuje go w mediach społecznościowych jako „zrzutkę na remont remizy”, bez zbierania gotówki w puszkach.
9. OSP prowadzi zbiórkę rzeczową (np. sprzęt, narzędzia) od mieszkańców na wyposażenie świetlicy w remizie.
10. OSP sprzedaje gadżety (np. koszulki, kubki) w internecie i wysyła je kupującym.

Rezultat ćwiczenia: dla każdego przypadku mają Państwo gotową, krótką „kartę kwalifikacji”: decyzję, uzasadnienie i listę konsekwencji. Taki materiał można następnie wykorzystać jako wewnętrzny punkt odniesienia w OSP przy planowaniu kolejnych działań.

ĆWICZENIE 2.

Zbiórka publiczna w praktyce OSP - przygotowanie dokumentacji i sprawozdania na podstawie przykładowych danych

Celem ćwiczenia jest kształtowanie umiejętności w zakresie kompletnego, uporządkowanego zamknięcia zbiórki publicznej - od uporządkowania danych, przez rozdzielanie wpływów i kosztów, aż do przygotowania treści sprawozdania oraz informacji dla mieszkańców. Ćwiczenie koncentruje się na rzetelności, spójności i możliwości prześledzenia przepływów środków (czyli możliwości wykazania, skąd pochodzą środki i na co zostały wydatkowane).

Rekomendowana forma i czas: 2–5 osób (zarząd + osoba odpowiedzialna za finanse/rozliczenia+ osoba odpowiedzialna za komunikację); czas ok. 90–150 minut;

Materiały: notatnik, przykładowy wzór zestawienia wpływów i wydatków (własny), informacje o planowanym celu zbiórki;

Instrukcja:

Ćwiczenie jest symulacją. Pracują Państwo na danych, które odzwierciedlają typową sytuację po zakończeniu zbiórki w OSP. Proszę wykonać kolejne etapy. Kluczowe jest to, aby w każdym etapie zachować spójność liczb i opisów, ponieważ to spójność jest podstawą wiarygodności sprawozdawczej;

Etap 1 – porządkowanie danych zbiórki. Proszę przepisać poniższe dane do arkusza w układzie: „rodzaj zdarzenia”, „data”, „kwota”, „opis”. Następnie proszę oddzielić: wpływy, koszty organizacyjne, wydatki na cel zbiórki oraz środki pozostałe do wydatkowania (jeżeli wystąpią).

Przykładowe dane:

- zbiórka w puszkach podczas wydarzenia lokalnego: 4 puszki, łącznie 6 840 zł;
- wpłata przelewem z dopiskiem „wsparcie zbiórki”: 500 zł;
- koszty organizacyjne: wydruk plakatów 180 zł, materiały do oznakowania puszek 60 zł;
- wydatek na cel zbiórki: faktura za zakup sprzętu 6 700 zł;
- pozostałe środki: 400 zł (do decyzji w zgodzie z celem zbiórki).

Etap 2 – logika rozliczenia. Proszę opisać logikę przepływu środków - w jaki sposób zabezpieczono puszki, jak nastąpiło przeliczenie, kto uczestniczył, w jaki sposób środki trafiły na rachunek OSP, jak rozliczono koszty, jak dokonano wydatku na cel. Celem jest opis, który pozwala osobie „z zewnątrz” zrozumieć proces;

Etap 3 – przygotowanie treści do sprawozdania. Proszę przygotować dwie wersje opisu rezultatów:

- opis formalny (do sprawozdania) - neutralny, rzeczowy, bez elementów promocyjnych;
- opis dla mieszkańców - zrozumiały, pokazujący efekt i sens wsparcia, ale nadal precyzyjny (co kupiono, za ile, jaki to daje skutek dla bezpieczeństwa).

Etap 4 – kontrola spójności i kompletności. Proszę wykonać kontrolę końcową - czy suma wpływów równa się sumie kosztów i wydatków oraz ewentualnej kwoty

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

pozostałej; czy opisy wydatków odpowiadają celowi zbiórki; czy da się wskazać dowody księgowe (faktury/rachunki) i dowody operacyjne (np. protokół przeliczenia).

Rezultat ćwiczenia: gotowy „pakiet zamknięcia zbiórki” w formie: (1) zestawienia liczb; (2) opisu procesu; (3) treści sprawozdawczej; (4) krótkiej informacji dla mieszkańców. Przygotowany pakiet można wykorzystać jako wzorzec przy Państwa kolejnych zbiórkach.

ĆWICZENIE 3

Procedura zgodności prawnej dla działań fundraisingowych OSP kwalifikacja, dokumentowanie i odpowiedzialność

Celem ćwiczenia (zadania wdrożeniowego) jest wdrożenie w OSP praktycznego, jednoznacznego sposobu podejmowania decyzji „jaką formę wsparcia wybieramy i dlaczego”, wraz z przypisaniem odpowiedzialności oraz minimalnym zestawem dokumentów dla czterech obszarów: zbiórki publiczne, darowizny, świadczenia i sprzedaż na cele statutowe, loterie fantowe oraz działania fundraisingowe w internecie. Zadanie ma charakter organizacyjny, ale jego treść dotyczy wyłącznie zgodności prawnej i rozliczalności.

Rekomendowana forma i czas: 2–6 osób (zarząd + osoba odpowiedzialna za finanse/rozliczenia + osoba odpowiedzialna za komunikację + opcjonalnie komisja rewizyjna); orientacyjny czas: 2–4 godziny pracy przygotowawczej + przyjęcie wewnętrzne;

Materiały: statut OSP, podstawowe zasady obiegu dokumentów w OSP (jeżeli istnieją), przykłady wcześniejszych działań fundraisingowych, dostęp do wzorów uchwał/zarządzeń OSP (wewnętrznych);

Instrukcja:

Zadanie polega na przygotowaniu i przyjęciu w OSP krótkiej procedury, która odpowiada na trzy pytania: (1) kto podejmuje decyzję o formie wsparcia fundraisingowego; (2) jak dokumentuje się tę decyzję i przebieg działania fundraisingowego; (3) kto odpowiada za rozliczenie i informowanie wspierających. Procedura opracowana w ramach zadania powinna mieć postać praktyczną - krótką, ale jednoznaczną i możliwą do stosowania w realiach OSP.

Krok 1 – ustalenie ról i odpowiedzialności. Proszę jednoznacznie wskazać: osobę odpowiedzialną za kwalifikację prawną (przygotowuje propozycję), osobę zatwierdzającą (zwykle zarząd), osobę odpowiedzialną za rozliczenie i archiwizację dokumentów oraz osobę odpowiedzialną za komunikację do mieszkańców. W małych OSP role mogą się łączyć, ale muszą być nazwane;

Krok 2 – przygotowanie „Karty kwalifikacji prawnej działania fundraisingowego”. Proszę przygotować jednokartkowy formularz, który będzie wypełniany przed rozpoczęciem każdego działania. Formularz powinien zawierać pytania rozstrzygające, bez których nie da się bezpiecznie rozpocząć działań, w szczególności:

- jaki jest cel działania fundraisingowego i czy mieści się w celach statutowych;
- czy środki będą zbierane publicznie do puszek lub w innej formie typowej dla zbiórek publicznych;
- czy w zamian za wpłatę przekazywane jest świadczenie (rzecz lub usługa) i czy jest to element dominujący;
- czy występuje element losowy (ryzyko kwalifikacji jako loteria);
- jakie kanały są używane (np. wydarzenie lokalne, strona internetowa, media społecznościowe, płatności elektroniczne);

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

- kto odpowiada za dokumenty, rozliczenie i publikację informacji o wyniku.
- Krok 3 – określenie minimalnych zestawów dokumentów niezbędnych do rozliczenia i archiwizacji. Proszę zdefiniować cztery pakiety dokumentacyjne (oddzielne kategorie): (1) pakiet dokumentacyjny zbiórki publicznej, (2) pakiet dokumentacyjny darowizn, (3) pakiet dokumentacyjny świadczeń i sprzedaży na cele statutowe, (4) pakiet dokumentacyjny loterii fantowej oraz działań internetowych. W każdym pakiecie proszę wskazać minimalny zestaw dowodów, które OSP będzie gromadziła. Nie chodzi o rozbudowane formalizmy, lecz o dowody pozwalające wykazać rzetelność i rozliczalność;
- Krok 4 – przyjęcie procedury i komunikacja wewnętrzna. Proszę przyjąć procedurę w formie uchwały lub zarządzenia wewnętrznego (w praktyce OSP decyzja zarządu). Następnie proszę przeprowadzić krótkie omówienie dla osób, które biorą udział w działaniach fundraisingowych: jakie są formy wsparcia, kiedy wolno zbierać gotówkę, kiedy potrzebne są dodatkowe formalności, kto odpowiada za dokumenty;
- Krok 5 – zastosowanie procedury w pilotażu. Proszę wybrać jedno planowane działanie fundraisingowe (najbliższe w czasie) i przeprowadzić je według nowej procedury, w szczególności z wypełnieniem „Karty kwalifikacji” oraz skompletowaniem właściwej teczki dokumentacyjnej.

Rezultat wdrożenia: praktyczne ramy zapewnienia zgodności OSP na przyszłość - każda inicjatywa fundraisingowa jest kwalifikowana i dokumentowana w sposób przewidywalny, a odpowiedzialność organizatora jest jasno przypisana.

TEST SPRAWDZAJĄCY

Proszę wskazać jedną poprawną odpowiedź w każdym pytaniu.

- Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych, „zbiórka publiczna” to:**
 - Każde publiczne zachęcanie do wsparcia finansowego organizacji społecznej.
 - Każde pozyskiwanie środków na cele statutowe, niezależnie od formy i miejsca.
 - Zbieranie ofiar w gotówce lub w naturze w miejscu publicznym na określony, zgodny z prawem cel pozostający w sferze zadań publicznych lub na cele religijne.
 - Każda sprzedaż przedmiotów, z której dochód przeznaczają się na cele społeczne.
- W rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych „miejsca publiczne” to:**
 - Wyłącznie miejsca należące do jednostek samorządu terytorialnego.
 - Miejsca ogólnodostępne, a w szczególności ulice, place, parki i cmentarze.
 - Wyłącznie miejsca, w których nie jest wymagany bilet wstępu.
 - Wyłącznie przestrzeń na wolnym powietrzu, z wyłączeniem obiektów zamkniętych.
- Która z poniższych sytuacji stanowi zbiórkę publiczną w rozumieniu ustawy?**
 - OSP publikuje numer rachunku bankowego i prosi o wpłaty przelewem.
 - OSP przyjmuje darowizny na podstawie umów darowizny zawieranych indywidualnie z darczyńcami.
 - OSP sprzedaje kalendarze po ustalonej cenie, wystawiając dowody sprzedaży.
 - OSP zbiera datki do oznakowanych puszek w parku miejskim.
- Która z poniższych czynności nie stanowi zbiórki publicznej w rozumieniu ustawy o zasadach prowadzenia zbiórek publicznych?**
 - Zbieranie środków w ramach loterii fantowej.
 - Zbieranie ofiar w gotówce w miejscu publicznym na cel zgodny z prawem.
 - Zbieranie darów rzeczowych w miejscu publicznym na cel zgodny z prawem.
 - Zbieranie ofiar do puszek na terenie ogólnodostępnym.
- Zbiórkę publiczną można rozpocząć:**
 - Po podjęciu uchwały zarządu OSP o rozpoczęciu działań.
 - Po zebraniu pierwszych ofiar, a następnie uzupełnić formalności.
 - Po zgłoszeniu zbiórki przez organizatora i zamieszczeniu informacji o zgłoszeniu w portalu zbiórek publicznych.
 - Po zakończeniu zbiórki i złożeniu sprawozdania w portalu.
- Który podmiot może być organizatorem zbiórki publicznej bez tworzenia komitetu społecznego?**
 - Osoba fizyczna działająca samodzielnie, bez formy organizacyjnej.
 - Grupa mieszkańców działająca nieformalnie, bez wyodrębnionego podmiotu.
 - Spółka prawa handlowego zbierająca środki na prywatny cel wspólników.
 - Stowarzyszenie wpisane do Krajowego Rejestru Sądowego, realizujące cele pozostające w sferze zadań publicznych.

- 7. Komitet społeczny w celu przeprowadzenia zbiórki publicznej powołują:**
 - A. Co najmniej dwie osoby fizyczne, niezależnie od zdolności do czynności prawnych.
 - B. Co najmniej trzy osoby fizyczne, również z ograniczoną zdolnością do czynności prawnych.
 - C. Jedna osoba fizyczna, jeżeli zbiórka trwa nie dłużej niż 30 dni.
 - D. Co najmniej trzy osoby fizyczne posiadające pełną zdolność do czynności prawnych oraz spełniające wymóg niekaralności określony w ustawie.

- 8. Który zestaw elementów jest wymagany w akcie założycielskim (dokumencie powołującym) komitetu społecznego?**
 - A. Wyłącznie nazwa komitetu, numer rachunku bankowego i wskazanie celu.
 - B. Wyłącznie dane reprezentanta komitetu i plan promocji zbiórki.
 - C. Cel powołania komitetu; dane osób powołujących (imię, nazwisko, adres zamieszkania, numer PESEL albo seria i numer dokumentu tożsamości); adres do korespondencji; dane reprezentanta w tym samym zakresie; oświadczenia o niekaralności.
 - D. Wyłącznie harmonogram zbiórki i zasady wydatkowania środków.

- 9. Identyfikator osoby przeprowadzającej zbiórkę publiczną powinien zawierać co najmniej:**
 - A. Wyłącznie nazwę organizatora i numer rachunku bankowego.
 - B. Imię i nazwisko osoby przeprowadzającej zbiórkę oraz informacje o nazwie, celu, organizatorze i numerze zbiórki publicznej.
 - C. Wyłącznie imię i nazwisko osoby zbierającej oraz jej numer PESEL.
 - D. Wyłącznie informację o celu oraz łącznej zakładanej kwocie zbiórki.

- 10. Sprawozdanie z przeprowadzonej zbiórki publicznej (zbiórka trwająca nie dłużej niż 12 miesięcy) przekazuje się:**
 - A. W terminie 30 dni od dnia zakończenia zbiórki.
 - B. W terminie 7 dni od dnia zakończenia zbiórki.
 - C. Do końca miesiąca kalendarzowego, w którym zakończono zbiórkę.
 - D. W terminie 3 miesięcy od dnia zakończenia zbiórki.

- 11. Jeżeli zbiórka publiczna trwa dłużej niż 12 miesięcy, sprawozdanie z przeprowadzonej zbiórki publicznej przekazuje się:**
 - A. Wyłącznie po zakończeniu zbiórki, niezależnie od czasu jej trwania.
 - B. Co miesiąc, licząc od dnia rozpoczęcia zbiórki.
 - C. Co kwartał, licząc od dnia zgłoszenia zbiórki.
 - D. W terminie 30 dni od dnia zakończenia każdego okresu 6 miesięcy prowadzenia zbiórki (oraz po jej zakończeniu).

- 12. Organizator będący organizacją (np. stowarzyszeniem) przekazuje sprawozdanie ze sposobu rozdysponowania zebranych ofiar:**
 - A. W terminie 30 dni od dnia zakończenia zbiórki.
 - B. W terminie 30 dni od dnia zakończenia rozdysponowania zebranych ofiar.
 - C. W terminie 3 miesięcy od zakończenia roku obrotowego, w którym zakończono zbiórkę, a gdy nie rozdysponowano wszystkich ofiar – także w kolejnych latach.
 - D. Wyłącznie na żądanie organu administracji publicznej.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

- 13. Komitet społeczny przekazuje sprawozdanie ze sposobu rozdysponowania zebranych ofiar:**
- A. W terminie 30 dni od dnia zakończenia okresu 12 miesięcy następujących po dniu zakończenia zbiórki, a gdy nie rozdysponowano wszystkich ofiar – także po kolejnych okresach 12-miesięcznych.
 - B. W terminie 3 miesięcy od zakończenia roku obrotowego, w którym zakończono zbiórkę.
 - C. W terminie 30 dni od dnia zakończenia zbiórki, niezależnie od rozdysponowania.
 - D. Nie składa takiego sprawozdania, jeżeli zbiórka zakończyła się kwotą niższą niż 1 000 zł.
- 14. Sprawozdanie składane w postaci elektronicznej w portalu zbiorok publicznych podpisuje się:**
- A. Skanem podpisu odręcznego.
 - B. Podpisem złożonym w wiadomości elektronicznej (np. w treści formularza).
 - C. Wyłącznie podpisem kwalifikowanym.
 - D. Podpisem kwalifikowanym, podpisem zaufanym albo podpisem osobistym.
- 15. Zgodnie z ustawą o grach hazardowych, urządzenie gier hazardowych przez sieć internet:**
- A. Jest dozwolone bez ograniczeń, jeżeli organizatorem jest organizacja społeczna.
 - B. Jest objęte monopolem państwa, z wyjątkiem zakładów wzajemnych i loterii promocyjnych.
 - C. Jest dozwolone, jeżeli nagrody mają wyłącznie charakter rzeczowy.
 - D. Jest dozwolone, jeżeli celem jest działalność statutowa OSP.
- 16. Darowizna pieniężna na rzecz OSP ma miejsce wtedy, gdy:**
- A. Wpłacający otrzymuje w zamian towar lub usługę o ustalonej wartości.
 - B. Wpłacający uzyskuje prawo do udziału w losowaniu nagród.
 - C. OSP zobowiązuje się do świadczenia wzajemnego o charakterze promocyjnym na rzecz wpłacającego.
 - D. Wpłata ma charakter nieodpłatny, a wpłacający nie uzyskuje w zamian prawa do towaru, usługi ani udziału w grze losowej.
- 17. Które stwierdzenie dotyczące formy umowy darowizny jest prawidłowe?**
- A. Każda darowizna jest nieważna bez formy aktu notarialnego, nawet jeżeli została wykonana.
 - B. Darowizna jest ważna wyłącznie wtedy, gdy obdarowany wystawi fakturę.
 - C. Jeżeli przyręczone świadczenie darczyńcy zostało spełnione, brak aktu notarialnego dla oświadczenia darczyńcy nie powoduje nieważności darowizny.
 - D. Darowizna jest ważna wyłącznie po uprzednim zgłoszeniu w portalu zbiorok publicznych.
- 18. OSP prowadzi na stronie internetowej sprzedaż przedmiotów lub przyjmuje wpłaty przez formularz. Zgodnie z ustawą o świadczeniu usług drogą elektroniczną, obowiązkiem usługodawcy jest w szczególności:**
- A. Uzyskanie zezwolenia organu gminy na świadczenie usług drogą elektroniczną.
 - B. Zgłoszenie takiej aktywności w portalu zbiorok publicznych przed uruchomieniem strony.
 - C. Nieodpłatne udostępnienie regulaminu świadczenia usług drogą elektroniczną w sposób umożliwiający pozyskanie, odtwarzanie i utrwalanie jego treści.
 - D. Publikacja wyłącznie numeru rachunku bankowego, bez innych informacji o zasadach świadczenia usług.

SFINANSOWANO ZE ŚRODKÓW NARODOWEGO INSTYTUTU WOLNOŚCI – CENTRUM ROZWOJU SPOŁECZEŃSTWA OBYWATELSKIEGO
W RAMACH RZĄDOWEGO PROGRAMU FUNDUSZ INICJATYW OBYWATELSKICH NOWEFIO NA LATA 2021-2030

19. „Mała loteria fantowa” (gdy wartość puli wygranych nie przekracza kwoty bazowej) może być urządzona po:
- A. Uzyskaniu koncesji ministra właściwego do spraw finansów publicznych.
 - B. Uzyskaniu zezwolenia w każdym przypadku, niezależnie od wartości puli wygranych.
 - C. Dokonaniu zgłoszenia właściwemu naczelnikowi urzędu celno-skarbowego nie później niż 30 dni przed rozpoczęciem loterii.
 - D. Zawiadomieniu wójta (burmistrza, prezydenta miasta) co najmniej 7 dni przed rozpoczęciem loterii.
20. Które stwierdzenie najtrafniej oddaje obowiązek dotyczący przeznaczenia dochodu z loterii fantowej?
- A. Dochód można przeznaczyć w dowolnej części na koszty stałe organizatora niezwiązane z loterią.
 - B. Dochód można przeznaczyć na dowolny cel, jeżeli uczestnicy zostali o tym poinformowani w mediach społecznościowych.
 - C. Dochód można zatrzymać jako wynagrodzenie organizatora za przeprowadzenie loterii, o ile nie pobrano opłat za losy.
 - D. Dochód, rozumiany jako nadwyżka uzyskana z loterii po pokryciu kosztów jej urządzenia, należy przeznaczyć w całości na cel społecznie użyteczny wskazany w regulaminie loterii.